

711
ОДЕТАРІ ВСІХ КРАІВ, ЄДНАЙТЕСЯ!

Міжнародний Соціалістичний і Робітничий Рух

ВИДАННЄ УКРАЇНСЬКОЇ ФЕ-
ДЕРАЦІЇ АМЕРИКАНСЬКОЇ
: СОЦІАЛІСТИЧНОЇ ПАРТІЇ :

1917

CLEVELAND, OHIO, U. S. A.

ЧЕРВОНА БІБЛІОТЕКА Ч. 5

**Міжнародний
соціалістичний
і робітничий рух.**

Зангл. перелож. Ев. Крук

1917

**З ДРУКАРНІ „РОБІТНИКА”
2335 W. 11-th Street Cleveland, Ohio**

ІНТЕРНАЦІОНАЛ.

Хоч як сумна сучасність, ми всеж не маємо причини розпачати і побоюватись за будучність Інтернаціоналу. Інтернаціонал живе, бо він мусить жити!

В слідуючій році буде як раз сімдесять років від часу як вийшла книжечка: **комуністичний маніфест**, в котрій була перша програма міжнародного робітничого руху. **Інтернаціональна Робітнича Асоціація**, перша інтернаціональна спілка революційного робітничого руху, була зорганізована аж 1864. Тільки дванадцять років боротьби і праці було її призначенем. Опісля вона завмерла спіткавшись з анархістичними теоріями, які Бакунін і його приклонники висунули на порядок денний.

Тринадцять літ пізнійше та спілка повстала на ново і виявила себе сильнішою і живішою як передше. А тепер великий пролетарський рух — рух, що станув до бою з капіталістичним суспільством не тільки в теорії але й в тяжкій щоденній житевій практиці. Перший конгрес (зїзд) **Другого Інтернаціоналу** відбув ся в Парижу 14-го липня 1889 р. в столітню річницю французької

революції і на ній було присутних 400 делегатів заступуючих двадцять країв.

Далі слідував Інтернаціональний Конгрес в Брюсселі (1891 р.) в Цюриху (1893 р.) і в Лондоні (1896 р.) де відбулась велика дискусія про анархізм, в Парижу (1900 р.) де були дебати чи соціалісти можуть бути міністрами, в Амстердамі (1904 р.) в Штутгарті (1907 р.) в Копенгазі (1910 р.) і в Базелю (1912 р.) спеціальний Мировий Конгрес. Конгрес, який мав був відбутись у Відню і який переіменовано опісля, що має відбутись в Парижу, не відбувся з причини вибуху світової війни.

Прийшла війна і з нею Інтернаціональне Соціалістичне Бюро, майже автоматично припинило свою працю. Еміль Вандервільд, предсідатель бюро став міністром бельгійської національної оборони і бюро само собою перенеслось до Гаги і встановлено під догляд Данських соціалістів а голандський соціаліст Каміль Гайсман став секретаром Бюро. Відбулось кілька спеціальних конференцій від часу вибуху війни. Соціалісти з союзних держав зібрались в Лондоні, соціалісти Німеччини і Австрії в Відню, а соціалісти нейтральних країн в Копенгазі; італійські і швейцарські соціалісти теж відбули конференції. Сі конференції були скликані в цілі вироблення мирових програм; на всіх тих конференціях соціалісти заявили ся проти анексій (прилучення країв одної держави до другої) і воєнних відшкодовань і домагали ся заведення інтернаціонального роземчгоо суду в інтересах забезпечення тривалого мира.

Важна конференція, на яку прибули представителі ріжнородних груп, відбулась в Цимерваль-

ді, в Швайцарії, в вересню 1915 року, коли то вперше від часу вибуху світової війни, зібрались делегати воюючих поміж собою країн. Було присутних сорок соціялістичних представителів політичних і промислових організацій дванадцяти країв, не виключаючи Німеччини і Франції.

Англійські делегати не могли бути присутними на конференції з тої причини що не могли одержати дозволу на виїзд за границю.

Ся конференція видала маніфест до соціялістів всіх країв в котрім всі війни узнано агресивними (заборчими) війнами, так званий "горожанський мир" у воюючих країнах був відкинутий і нап'ятований і соціялісти всіх країн накликувались провадити безкомпромісову боротьбу супроти дальшого веденя війни. Зараз по цимервальдській конференції слідувала конференція в Кенталю в Швайцарії в цв'ітню 1916 р. Конференція соціялістичних партій приналежних до Інтернаціонального Бюра нейтральних країн відбулась в Газі 30-го липня та 1-го і 2-го серпня 1916 р. На ній були делегати з Голяндії, Данії, Швеції, Аргентини і зі Злучених Держав північної Америки (Алгернон Лі.) Принято резолюції, стоячі за вільною торгівлею між всіма країнами і свободою мореплавби, осуджено пропозиції веденя торговельної війни і зложено відвічальність за війну на капіталістичний устрій народів, завізвано всіх соціялістів до неустанної боротьби за парламентарну форму правління в політично відсталих країнах, освідчено що цілковите побите котроїсь з воюючих сторін є не пожадане і що теперішня ситуація є догідною для мирових переговорів, і

заявлено ся за автономією що, "автономія національностей мусить бути здійснена через демократичну децентралізацію політичних інституцій", то значить через побільшене власти соймів, котрі кожда національність повинна собі осібно вибрати рівним і загальним голосованєм.

АВСТРІЯ.

Значна частина Австрії дуже високо розвинута промислово, тимчасом решта лишаєть ся чисто хліборобською. Австрійській соціалістичний рух почав проявлять ся в першій половині сімдесятих років минулого столітя, але соціалісти не могли вибрати свого представителя до парламента аж до 1901 р. Страшенні зусилля і сильна організація потрібні були для того щоб вибрати 10 послів до парламента; кождий з них був вибраний в осібній робітничій курії. З сим здобутком розпочалась боротьба за демократизацією високо реакційного (назадницького) плютократичного (богатського) і в той сам час февдалістичного шляхотського виборчого права.

В січні 1907 р. після як робітники загрозили загальним страйком, демократизм зміцнів. В маю того самого року відбулись перші вибори після нового виборчого закона і тоді вибрано до парламента 87 Соціал-демократичних послів 1.041,948 голосами.

Надії, які ся побіда збудила, гірко завели. Нім парламентарна машина могла почати працю, вибухли національні спори в парламенті з відновленою енергією і зробили всі суспільні і демократичні реформи неможливими. Соціал Демокра-

тична Партія яка завзялась до боротьби з повним запасом революційного духа, почала проявляти ознаки опортунізму. Природні стремління парламентарної групи і партійних провідників вибороти бодай де-що від того нещасливого парламенту, допровадили до так званої практичної політики. Вибори 1911 р. принесли невелике зменшенє голосів. Число парламентарних соціялістичних послів впало до 82. Національні спори в самих таки рядах партії стали спиняти соціялістичну роботу. По роках згідної праці повстали Чешські робітничі юнії, на перекір загальним соціялістично робітничим юніям і внесли національну боротьбу в клясовий робітничий рух. Також й ціла чешська Соціял Демократія відділилась від партії; парламентарна група розстроїлась і всі товариські відносини порвали ся. Інтернаціональний Конгрес в Копенгазі виповів ся проти сепаратістів, але се не помогло. На зїзді у Відню, який мав відбутись в 1914 р. питанє мало бути знов піднесене. Чешсько-німецька боротьба вже була стратила первісну заїлість.

Соціял Демократія в Австрії ділилась на національні групи. Найбільші групи були: німецька що мала перед війною 1369 відділів з 145.524 членами, і чеська що мала 2.473 відділів і 144.000 членів. Крім того соціялістичний рух існував серед таких народів австрійської держави: серед Українців, Поляків, полудневих славян, Італійців і Хорватів, і соціялістичні представителі тих народів, з двома виключеннями, були в парламенті.

Преса німецько-австрійської партії мала 29 газет, з яких перед війною, пять виходили денно,

чотири виходили тричі на тиждень, 9 двічі на тиждень і 11 раз у тиждень. Інші групи видавали 31 газет, чотири з них виходили щоденно.

Окрім того був ще німецький науковий місячний журнал "Дер Кампф", "Арбайтер Цайтунг", "Дер Абстінент", "Білдунгсарбіет" і соціалістичні гумористичні газети які були інтернаціональні по духу і "Дер Юнге Арбайтер" видаваний доктором Данебергом для соціалістичної молодезі.

25—28 марта 1916 р. відбулась у Відню конференція Німецько-Австрійської Партії, на якій було 246 делегатів. Партійний секретар, представив звіт.

Членство партії зменшилось о много. Віктор Адлер, один із визначніших провідників австрійської Соціал-Демократії говорив на тему: "Австрія по війні" і між иншим зазначив, що досвід винесений з війни доказав, що Соціал Демократії не потрібно міняти своєї лінії думаня. Він жадав скликаня парламенту і здійсненє закона про самоуправу національностей в австрійській державі. Відносно Інтернаціоналу, Адлер заявив, що Інтернаціонал завсїди був, і не може ніколи бути чимсь иншим як союзом поодиноких соціалістичних партій ріжних націй, кожда з котрих має працювати, в рамках своєї нації, заспокоювати передусім інтереси власного пролетаріату і власне для добра свого пролетаріату стреміти до зєднання пролетаріату всього світа.

Відбудова Інтернаціоналу по війні буде, додав він, "не легкою справою". Будуть декотрі котрі не могтимумь скоро очунятись від того всього що принесла війна. Але після війни, а можливо

що ще й в часі війни, буде можливо навязати братерські відносини між всіма соціалістичними партіями. Прийдуть труднощі і довгі дискусії, але ми знайдемо одні других знов, бо ми мусимо знайти одні других." Його промова і резолюції ним поставлені оправдували ту політику котру підчас війни веде більшість соціалістичних партій рижних країн. Проти Віктора Адлера виступав Фридрих Адлер, син його, і редактор журналу "Дер Кампф", який предложив резолюцію, котра стоїть непохитно на позиції проти воєнних опозиціоністів. Він казав що "дотеперішня позиція більшости Соціалістичних Партій супроти війни є відвічальна за пірване єдности робітничого руху." Резолюція яку подав молодий Адлер, вітала змагання меншостей соціалістичних партій, і висловлювалось інтернаціональну солідарність навіть й підчас війни." "Об'єднанє Соціалістичних Партій всього світа" каже далі резолюція, "може бути запевнене лише тоді як Соціалісти всіх країн узнають постанови інтернаціональних конгресів в усіх інтернаціональних квестіях." Ся резолюція перепала, лише п'ятнадцять делегатів голосували за нею.

Політика австрійської соціял-демократії супроти війни була така: після того як Австрія видала війну Сербії, австрійська соціал-демократична партія відказала ся від отвiчальности за війну, але, опісля як Росія заступилась за Сербією, позиція соціал-демократії перемінилась: соціалісти виповілись в обороні краю перед російською небезпекою.

В липню 1915 р. Німецько-Австрійська Соціал

Демократія видала маніфест в справі мира, в яким висловлювались бажання народу про мир. Але се не вдоволило опозиції, яка в грудню 1915 р. відповіла в другім маніфесті який атакував партію за її відношенє до війни, і її піддержку правительства, яке накинуло на працюючу клясу брутальні переслідуваня. Окрім Фридриха Адлера, Даннеберга, Гільфердінга і помершого 30-го липня 1916 р. Екштейна, многі інші мужчини і жінки знані в Австрійськiм соціалістичнiм русі, були членами опозиції. З Віктором Адлером є Пернесторфер, Ренер, Елленбоген і Адельгейд Поп, Австрійський робітничо-юнійний рух тісно звязаний з партійними організаціями.

В юніях нараховується 428.000 членів, з того є 70.000 жінок; після народностей члени юній ділять ся так: 322.000 німців, 70.000 чехів, 20.000 поляків, 9.000 Італійців, 6.000 словаків і 1000 українців. Чеська сепаратистична (відокремлена від решта руху) організація числить 85.000 членів.

Соціалістична юнійна преса стоїть так: Німці мають 50 видавництв, чехи 44, поляки 8, словаки 1, українці 1, і Італійці 3. Вже се одно свідчить про трудности які загороджували шлях робітничому рухови народів Австрії.

Кооперативний рух в Австрії, навпаки юнійному рухови, зробив швидкий поступ останніми роками.

В 1908 р. центральна юнія австрійських кооперативних організацій, нараховуюча 483 відділи з 206.620 членами, яка в 1909 р. зросла до 485 відділів з 250.161 членів. Від того часу кооперативний рух постійно зростав і в 1914 р. там було

560 відділів з 590.000 членів Сї кооперативи мали великі пекарні у Відню, мукомельні і т. д. Трудно подибати місто в Австрії деб не було кооперативної робітничої організації. Війна розуміється, припинила сей зріст, але не можливо вже знищити його цілковито.

Секретар Австр. S. D. L. P.: F. Skaret, Rechte Wienzeile 97, Vienna.

БЕЛЬГІЯ.

В новочаснім бельгійським робітничим русі, ріжнородні поділи робітництва на напрямки не мають серйозного значія бо всі робітники ділають спільно до степеня, не знаного ніякій инший капіталістично-розвиненій країні. Партія, робітничі юнії і кооперативний рух були аж до вибуху війни, так близько сполучені що нарушене партійними організаціями сего обєднаня серйозно розважуване, в ціли доданя партії більше свободи діланя.

Війна перекрочила здійсненє сего пляну. — Бельгійська Соціалістична Робітнича Партія повстала в 1885 р. Насамперед мала вона перед собою завданє боротись проти плютократичного виборчого права в державі. З самого початку партія завдяки робітничим юніям, кооперативному рухови, повсталому в рамках партії, зістала добре заобезпечена в людий і средства.

Робітничі юнії тоді були чистольокальними по своєму характеру, і були збудовані під цілковитим впливом Соціалістичної Партії, так що вони від самого початку являлись для партії великою моральною і матеріальною підпорою.

Через сю обставину, головним робом, так-трудно усталити точне число членства в С. Р. П. бо члени соціалістичних промислових юній і кооператив зараховують ся до купи; число соціалістичних послів дає достаточну ясну картину як бельгійський рух зростав завдяки неправдивому виборчому закону. Партія мала послів в парляменті як слідує:

ПОСЛИ:

1900	...	...	...	...	...	...	...	...	...	33
1902	...	...	...	...	...	...	...	...	...	34
1904	...	...	...	...	...	...	...	...	...	28
1906	...	...	...	...	...	...	...	...	...	30
1908	...	...	...	...	...	...	...	...	...	34
1910	...	...	...	...	...	...	...	...	...	35
1912	...	...	...	...	...	...	...	...	...	39
1914	...	...	...	...	...	...	...	...	...	40

В 1900 р. було 166 всіх послів в парляменті. Після 1910 р. число представництва збільшено до 186. Трудно усталити число соціалістичних голосів в Бельгії завдяки шахрайській виборчій системі а далі завдяки тому, що соціалісти і ліберали звичайно лучались спільно для переведення кандидата і для побиття клерикального чи реакційного противника. Слідуючі цифри були свого часу подані, в точности яких не можна сумніватись:

РОКИ	ГОЛОСИ
1904	... 305.361
1907	... 469.094
1910	... 483.241

Число членства дане робітничими юніями, сполученими з "Юнійною Комісією" (заводові юніс-

ти, котрі признають клясову боротьбу) може служити яко показчик:

РІК	ЧЛЕНСТВО
1906	42.491
1907	55.412
1908	67.412
1909	73.361
1910	68.984
1911	77.224
1911	116.082
1913	131.405

Перед війною, було занято в промислі 1.200, 000 мужчин, жінок і дітей; робітничі юнії посідали більше як 25 газет, 21 з яких було місячних, 2 виходили двічі у місяць і один тижневий орган.

З того числа 8 друкувалось для 51.740 французів, 8 для 36.100 флямандців і для 24.000 говорячих флямандською і французькою мовою членів. Орган бельгійських моряків мав циркуляцію 2.000 примірників і друкував ся в флямадській, французькій і німецькій мовах. Найбільша юнія металювців з 30.000 членів, орган якої розходить ся в 20.000 примірників між говорячими французькою мовою і в 10.000 примірників між говорячими флямадською мовою.

Так звані Християнські Робітничі Юнії, котрі зорганізовані на релігійнім ґрунті клерикалами в інтересі капіталістичної кляси, і котрі є, розуміеть ся, цілковито відокремлені від решти робітничих організацій, в 1913 р. нараховували 71.235 членів. Одначе головний секретар бельгійських

сїдає власний будинок найкращий з усіх будинків
... бібліоте-
... вирабляєть
ся 100.000 ...
склепи, ресторани, ... тек, склад вугля,
шість склепів з убранєм, шість склепів з обувю і
23 grosернів.

Члени тої спілки в віці 60 або вище як що
вони були членами поперх 20 літ, одержують ста-
речу пенсію, розмір якої означаєть ся їхніми за-
потребованями в кооперативних склепах (на них
тратить ся пересічно від 2½ до 6 франків тиж-
нево.

В 1912 р. 57.000 франків було виплачено для
старих пенсіонерів. Друга така сильна спілка є в
Бруселі, називаєть ся "Maison due Peuple" в якій
містить ся головна канцелярія Бельгійської Соці-
ялістичної Робітничої Партії і де містилась та-
кож канцелярія Інтернаціонального Соціялістич-
ного Бюра до вибуху війни. Ся спілка більша ніж
"Voorguit" (Вперед.)

В 1913 р. вона мала 32.000 членів, а майно її
становило 800.000 франків. Вона має чимало мяс-
них склепів, 3 великих пекарні в яких вирабляєть
ся 211.000 бохонців хліба на тиждень, має 6 скле-
пів з ріжними товарами і 39 відділів тих склепів
ріжнохарактерних.

В 1913 р. було роздано для бідних хліба вар-
тости 475.000 франків і 120.000 фр. виплачено яко
запомогу для хорих і докторам, і майже 100.000
франків призначено на соціялістичну агітацію.

Окрім того партійним і юнійним організаці-

ям даєть ся місце на канцелярії в кооперативних будинках за дармо.

ПОЗИЦІЯ СУПРОТИ ВІЙНИ.

Бельгійський соціалістичний рух зайняв ясну позицію супроти війни. 3-го серпня 1914 р. управа Бельгійської Робітничої Партії бажала заперечити всі противоєнні демонстрації, і видала маніфест до всього соціалістичного робітництва в котрім оправдувала право оборони вітчизни. "Партія -- говорить ся в маніфесті не думає загривати народу, запобігати шаліючому збільшенню вооружень, і відвертати катастрофу, яка навістила Европу. Але тепер кривда заподіяна, і через неща сливо зложені обставини, одна думка огортає нас: всіма силами тепер ми мусимо направляти наші всі зусилля для здержання інвазії на нашу землю.

Ми робимо це з ще більше чистим серцем бо боронимо прав неутральности і істнованя нашого краю перед навалою мілітаристичного варварства; ми будемо горді з того, бо віримо що се послужить справі демократії і політичній свободі Европи." Рівночасно, партійна управа бажає щоб соціалістичні послы до Парляменту голосували за воєнними кредитами (видатками). Кілька днів пізнійше Вандервельд увійшов до Ради Міністрів яко міністр без портфеля (теки).

Ціла Бельгійська Партія головну канцелярію котрої перенесено до Лондону підчас війни, виглядала невиразно в воєннім питаню. В Генті, Анзеліс друковано газету "Voorguit" під німецькою цензурою.

Перед війною газета "Vooruit" мала 20.000 читачів, а підчас війни, головню тому, що чимало партійних газет перестали виходити, ціркуляція газети підскочила до числа 34.000. Газета пишеться флямаддською мовою, в той час як Соціялістичний орган Брусельській переніс ся до Франції. Анзель, редактор "Vooruit-а" вратував газету від шовінізму і всіх ненависних і націоналістичних пересудів.

Окрім того виходить ще один тижневник "Volksteem" в 1000 примірниках.

Секретар Бельгійської Робітничої Соціялістичної Партії L. Wandermissen, Rue Joseph Stevens Brussel.

БОЛГАРІЯ.

Не є єдино випадковістю що Болгарія має мати найсильнійший і найвище розвинений рух робітничої класи з поміж усіх иньших держав Балканського півострова.

Капіталістичний розвиток що збільшав ся особливо сильно протягом останніх 15 літ, зродив ґрунт для промислової системи, а з нею повстав й промисловий пролетаріят, котрий рекрутував ся з сільських землеробських кол населеня і перетворював ся в класу наємних фабричних рабів.

З огляду на промисловий розвиток нації, було неможливим для пролетаріяту аж до 1911 р. спромогтись на висланє репрезентанта до Собранія. А вже в Грудню 1913 р. там вже було 37 соціялістичних представителів В 1901 р. дві соціялістичні партії "Широкодумна" і "Вузкодумна" — опортуністи і радикали, мали 3.768 голосів. Соція-

лїстичні голоси в рїжних роках представляють ся так:

РІК	ГОЛОСИ
1904	10.652.
1907	13.360
1910	25.265
1913	107.000
1914	85.485

Перший соціалїстичний посол, член "Широко думної Партії", Саканов, справдив віру своїх товаришів, і коли распорядженє про мобілізацію було одобрене Собранієм, він був одинокий, що голосував проти мобілізації.

Коли він йшов до дому з парламенту, його напали студенти з ножами і палками в руках і він ледво не втратив життя тоді.

Ало се була Саханова заслуга в тім, що скоро Болгарській народ відкрив очі на дійсні причини спонукуванші правительство до війни з Туреччиною а пізнійше з її союзниками. Се була його заслуга в тім, що число голосів на соціалїстів з 25.000 в 1913 р. при виборах в 1914 зросло до 107.000 "Широкодумці" вибрали 21 посл., "Вуз кодумці" — 16.

Правительство, відмовилось працювати з так сильно переповненим "соціалїстичною заразою" Парляментом, як висловив ся премер-міністр і зарядило другі вибори 8 марта 1914 р; тоді лише 20 з 37 соціалїстів повернуло до Парляменту. Та як би не було й се була величезна побїда, бож вона показує, що соціалїсти були в силі здобути 80 проц. для своєї репрезентації парламентарної.

Від жовтня 1914 р. між двома Болгарськи-

ми партіями повстала боротьба, з причини різних поглядів на воєнну політику, "Широкодумці" ухилились в бік одобрування політики правительства. "Вузкодумці" далі сміло протестують проти всіх війн і стоять на точці погляду Ціммервальдської Конференції, годючись зо всіма принципами нею висловленими.

В жовтню 1915 р. вони видали маніфест, звертаючи увагу народа на інтриги правительства і домагались задержаня нейтральности краю.

Одночасно вони видали проти воєнний маніфест, який зістав прийтий 16 вересня Балканською Соціалістичною Федерацією, з повторенем і прийнятем соціалістичної заяви виданої в Сербській Скупщині 23 серпня 1914 р. про Федерацію всіх Балканських народів. Наслідком сего 11 членів Екзекутивного Комітету Болгарської партії "Вузкодумців" зістали віддані під воєнний суд за розповсюднюванє сього маніфесту.

"Широкодумці" або "Зєднані Соціалісти", мали сім, а "Вузкодумці" мали чотири газети, котрі разом розходились в 168.000 примірниках.

Обі Соціалістичні Партії мали 18 січня 1916 р. таке число членів: "Широкодумці" 5.800 а "Вузкодумці" 3.900.

Промислові робітничі організації в Болгарії, подібно як й політичні, поділені на дві Федерації, котрі відносять ся одна до другої приязно.

Головна Федерація мала перед Балканською війною 8.502 члени, котре то число вскорі зменшилось до 5.350 а 1-го січня 1915 р. знов збільшилось аж до 7.584. Вступленє Болгарії у війну було болісне для робітничого руху, бо велике чи.

сло членів робітничих організацій забрано до війська.

Статистика з жовтня 1915 р. вказув на велике безробітє огорнувшє 34 міст. З числа 15.688 промислових робітників, 8.719 немали роботи. Загалом нараховувалось близько 30.000 мужчин і жінок без роботи. Рівночасно кошт життя страшенно збільшив ся. З 10 до 15 проц. Соціялістичні і робітничі юнії зібрали в червню 1915 р. запомогового фонду для безробітних на суму 7.239.12 франків; часть з тої суми була зужита на підмогу сербських товаришів.

Окрім тої головної Федерації є ще так звана **"Болгарська З'єдинена Федерація**, в котрій було перед Балканською війною 4.845 членів, число яких на початку 1914 р. спало до 4.000 членів. В жовтню 1915 р. членство знов збільшилось до числа 4.900. Мужчини і жінки, zatrudнені в державних інституціях і промислі під контролею держави, зорганізовані теж в юнію котра числить 14.072 членів, але їм не дозволяється вступити до котроїсь "політичного характеру" Федерації.

Секретарем З'єдиненої Соціал-Демократичної Робітничої Партії ("Широкодумці") є Constantin Bosvelieff, Jurnal "Narod", Sofia.

Секретарем Соціал-Демократичної Партії (Вузкодумці) G. Kyrkow "Naroden Dom", Levov Most, Sophia.

ВЕЛИКА БРИТАНІЯ (АНГЛІЯ І ІРЛЯНДІЯ.)

Для посторонного глядача Англійський робітничий рух з промислового і кооперативного згляду показуєть ся яко ряд заплутаних, неви-

разних організацій, без відповідного плану і форми. Та хоч він зростав щасливо і експериментально, в дійсности є він більше зедпненнй ніж вигляда на перший погляд ока і є ознаки що прийме він в недалекій будуччині ще більшу координацію і активність. Рух вдійсности практичний і відповіднй з певних практичних передпоилок.

Хоча з доктринерського боку не є помітний, то великі світові тенденції промислового демократизму і Соціалізму становлять там потенціяльну (могутню) силу. Передше ніж судити рух треба уважно простидіювати його відноснчи до обставин серед яких він жиє. Факти, котрі подані нижче частково взяті з першого (1916р.) видання Робітничої Річної книжки, виданої заходом Парляментарного Комітету. Юнійного Конгресу, Екзекутивного Комітету "Лейбор Партії" і так зв. Фабіянсько Дослідничого Бюра.

"Лейбор Партія" є Федерация до якої належать промислові юнії, "Независма Робітнича Партія", "Фабіянське Т-во", "Жіноча Робітнича Ліга", одно кооперативне товариство, і велике число промислових рад і льокальнх робітничих партій. Вона має краєву Екзекутиву з 16 членів, одинадцять з них репрезентують промислові юнії, оден промислові ради, льокальні робітничі партії і "Жіночу Робітничу Лігу", три репрезентують соціялістичні т-ва, і касієр, котрий вибираєть ся на річних коаференціях всіма, а решта 15 членів Екзекутиви вибирають ся за бальотами на річній конференції своїми секціями.

Секретар, котрий не є членом Екзекутиви, та кож вибираєть ся на річній конференції.

Парляментарна Робітнича Партія складається з тих членів Парляменту, котрі були вибрані туди за старанем Робітничої Партії. Число кандидатів при останніх загальних виборах в грудню 1910 р., було 42. 6 з того часу вмерло. Два нових члени зістали вибрані через перевибір. Сучасна сила Партійна в Парляменті опреділяється числом 35 послів.

Независима Робітнича Партія є цілком віддалена організація, котра веде чисто соціялістичну агітацію, її відмінність опреділяється слідуєчим терміном: "Цілею Партії" є заведене Соціялістичної Держави, коли то земля і капітал буде знаходитись в руках цілого суспільства і буде служити на користь цілого суспільства і таким робом тоді для кождої одиниці буде краще життя.

Для здійснення сеї ціли, вона має працювати яко частина інтернаціонального руху." Основателем і керманичом Партії був довший час Кейр Гарді Теперішними представителями партії в Парляменті є: Дж. Рамзей, Мек Дональд, Ф. Сноуден, Ф. Джевет, В. Андерсон, Дж. Клайнс, Дж. Паркер і Т. Річардсон. Партія має близько 800 відділів і 60.000 членів. Офіціяльним органом є тижневник "The Labor Leader" і "Socialist Review" і також є кілька льокальних соціялістичних газет, тижневників і місячників, з котрих "Forward" що виходить в Глезгові є найліпшою газетою.

Незалежна Роб. Партія через цілий час війни знаходилась в боротьбі з "Робітничою Партією", відмовляючись помагати правительству збирати

рекрутів і взагалі нахиляючись до чисто інтернаціональних тенденцій соц. руху.

На краєвій конференції Незалежної Робітничої Партії, що відбулась в кінці 1915 р. в Кеевіку, прийнято резолюцію, забороняючу соціалістичним послам до парламенту вступати до коаліційного міністерства.

Крім того прийнято одногосно резолюцію слідуючого змісту: "Конференція є тої гадки, що обовязком Соціалістів всіх країн є доказати що Соціалістичні Партії відмовлятимуться піддержувати всяке правительство у всякій війні, якаб причина теї війни не була, не робить різниці, навіть, як би війна велась під іменем самооборони. Остаточно Конференція одобрила постанови Цимервальду і висловила жаль, з причини що її делегати не могли взяти участі в Цимервальдській конференції через заборону правительства переходити границю.

Англійська Соціалістична Партія передше звісна під назвою Соціал Демократичної Федерації, до якої належуть або належали Гайдман, Бурровс, Кован, Моріс, Бакс, Чампіон, Бурнс, Вілліямс, Карпентер, а пізнійше Квелч, а ще пізнійше Крейн, видала маніфест на початку війни, котрий спричинив значну незгоду і на річній конференції в 1916 р. довів до розламу організації. Гайдман і його приклонники зорганізували Національну Соціалістичну Партію, тимчасом друге крило існує під іменем Бритийської Соціалістичної Партії. орган "Justice" є тепер органом Гайдманівської групи. Ще перед розколом більшість на кон-

ференції і через референдум виявила прихильність до Циммервальду.

Так зване **Фабіянське Товариство** складається з соціялістів середньої класи і серед його визначніших членів в минулому і тепер були **Бернард Шоу, Веллс, Сидлей Вебб, Ані Бісант, Сейр Сідней Олівер і Грахам Веллес** "Підстава" сего т-ва опреділяєть ся головню тим, що воно стремить до реорганізації Суспільства шляхом передачі капіталу і землі з рук індивідуальних власителів в руки цілого суспільства для загального користуваня... Методи того товариства названо "перміаційною політикою" бо вона наказує своім членам послугуватись всяким впливом, який вони мають і в кождім кружку, де би то не було, чи то між богацами чи між біднотою і тим шляхом радять вони будити громадську думку і простелювати шлях для Соціялізму.

Товариство те, що правда, зробило цінну роботу, через друковане книжок і ріжних матеріялів. Неофіціяльним органом т-ва є тижневник "Ді Нью Стейтмен."

Близько 2.500 членів належить до того товариства в Лондоні; крім того відділи його існують в многих провінціяльних містах, а переважно в університетах.

Праця того т-ва є чисто наукового характеру, а не агітаційного.

Жіноча Робітнича Ліга має поверх 100 відділів в Англії. Вона має близько сто членів в містових і позичкових радах і т. д. Офіціяльним органом її є "Лебор Вумен" (місячник).

Соціялістична Робітнича Партія репрезентує

Бритійську секцію організації започаткованої в Злуч. Державах Даніелем Ді Леоном. Вона має 8 відділів в різних частях Великої Британії.

Соціалістична Партія Великої Британії зістала сформована наслідком незгод в Соціал-Демократичній Федерації в 1914 р.

Після неюж здекларованих принципів вона увійшла на поле політики: "в ціли веденя боротьби проти всіх інших політичних партій." Має вона 25 відділів, переважно в Лондоні.

Університетська Соціалістична Федерація складається з всякого рода соціалістичних організацій в університетах і в центрах де знаходяться вижчі школи.

Конгрес Промислових Юній, котрий зіздився що року, починаючи з 1871 р. був регулярним зборищем 600 делегатів, репрезентувавших 200 округів промислових юній, в яких нараховується загалом до 2.700.000 членів. Окрім сего є ще **Шотландській Конгрес Промислових Юній** і **"Айришській (Ірляндській) Конгрес."** Шотландський Конгрес складається з 51 організацій з 225.000 членів; Ірляндський складається з 50—70 організацій.

Головна Федерація Промислових Юній зістала зорганізована в січні 1899 р. з 1.500 промислових юній. Користи давані Федерацією є фінансові, моральні і просвітні; але її головна ціль є розвивати близчу організацію промислу і поліпшенє долі юнійних робітників в промислі.

Загальне число окремих Промислових Юній в Злученім Королівстві при кінці 1914 р. було 1.123 з загальним числом членів 3.959.863.

Юнії провадять крім промислової й політичну боротьбу і переважно знаходять ся вони в порозумінню і в братерських зносинах з Соціалістичними організаціями.

Кооперативний рух характеризується як такий, що має свої добрі і злі сторони.

Звичайним типом є споживчо кооперативні товариства, до таких товариств може належати 100 чи 30.000 людей, що лучать ся спільно на демократичній підставі відносин для спільного добра: для купування житєвих средств по низчим цінам, для просьвітних цілей і взагалі для взаїмного діланя і поступу. Сі товариства звичайно організують ся в Федерації. Дві найголовніших Федерацій в котрих нема приватних стакголдерів є Англійські і Шотландські Кооперативні Споживчі Товариства.

На конгресі кооперативних організацій, що відбув ся в червню 1916 р. з прочитаного тоді звіту показалось що кооперативні організації невинно зростають і міцніють.

Число членства протягом 1915 р. зросло до 3.310.724 тоб то збільшилось о 122.584 нових членів.

ІРЛЯНДІЯ.

Доки Ірляндія була переважно хліборобським краєм і фактично не мала кадрів промислового пролетаріяту, поза двома трома великими містами, соціалістично робітнича кляса мала невідповідний ґрунт до розвитку.

Айришська (Ірляндська) Независима Робітничая Партія, котра зістала зорганізована три-чоти-

ри роки тому назад, з двох соціалістичних юній, має тепер коло 800 членів, між якими знаходять ся одні з найбільше знаних і найвпливовійших юнійних провідників. Не багато старша й **Айришська Робітнича Партія**, знана представниця Айришських юній. Стремління сеї Партії до вибирання послів в ріжні громадські ради завжди увінчувались незвичайними успіхами.

В Добліні Робітнича Партія вибрала 7 послів на загальне число представництв (80 всіх); крім того вона мала 6 послів в м. Сліго, 4 в Векефорд і 3 в Ватерфорд.

Хоча й сі робітничі партії офіційально не брали участі в повстаню 1916 р., то всеж деякі з їх найздібчійших провідників от як Джейме Конолі, Скерфінгтон і другі зістали позбавлені житя за участь в повстаню.

Конгрес Айришських Промислових Юній, центральна організація Айришських промислових Юній, повстав в 1894 р. Конгрес складаєть ся з 60—70 організацій. Конгрес веде працю політичну і промислову. В 1913 р. плянувалось зорганізувати окрему Айришську Робітничу Партію для боротьби з буржуазними політичними партіями з огляду на маючий повстати Айришський Парлямент.

Війна і відтягнене справи "Гом рул" (самоуправа) унеможливила здійснене сього пляну.

Найсильнійша з Айришських промислових юній то є Федерация Транспортних робітників, а зістала вона зорганізована Джеймсом Ларкіном, який став ся найвизначнійшою особою в Айриш-

ським робітничим русі. Ларкін, між иньшим, більше року перебував в Злучених Державах.

The Labor Party 1. Victoria St. London S. W.

ГРЕЦІЯ.

В Греції за останнє десятилітє помічаєть ся швидкий зріст соціялістичного руху з дуже слабого і недогідного початку.

Ще в році 1885 була спроба заснувати соціялістичну організацію Др. Драколесом, греком котрий переніс ся до Парижа. В 1893 р. було подано 4.000 соціялістичних голосів в Атенах. В 1901 Др. Драколес зістав вибраний до Парляменту, де він був активний через два терміни. В 1904 р. Соціялістичні голоси доходили числа 7.800, в 1910 34.000, в 1912 28.000 і в 1914 р. 12.000.

Агітація Др. Драколеса не причинилась до збудованя дійсно пролетарського руху, але якоїсь націонал демократичної реформаторської партії.

Тому й не дивниця, що приміром, демагог Ве незелос легенько відніс успіх захоплюючи більшу частину Драколесової **Соціялістичної Партії** для свого Найбільшого Балканського пляну, який на позір мав дещо спільне з Балканською Федерацією, проголошеною Соціялістами.

Се була частина партії, котра заявила з Ве незелосом за війною по стороні Аліянтів.

Драколес зістав суспендований з рядів його власної партії в липню 1915 р. за те, що він прямо агітував за війною.

Робітнича Федерація, менча соціялістична партія, котра має свій осідок в Салоніках, зайняла чисто анти-мілітаристичну і інтернаціональну пози-

цію і енергічно агітувала за задержанє Грецією неутральности.

Ся партія, котра прилучилась до Балканської Соціалістичної Федерації і до Ціммервальдської конференції, вислала лист до Болгарської Соціалістичної Партії "Вузькодумців в Августі 1915 р. в котрім вона кількаразово вказувала на імперіялістичні пляни Німеччини, Англії і Росії.

Сей лист спричинив переслідуваня правительством молодой партії але і тим самим зроблено її справу більше популярною.

Соціалістична партія видає тижневий бюлетень. Робітнича Федерація немає регулярно видаваного органу.

Робітничий Юнійний рух Греції сконцетрований в **Робітничій Федерації** в Атенах і Пірусі, який обіймає 17 індустрій. Окрім того є там чимало так званих жовтих юній, як рівнож яко третя, Соціалістична група, до якої в січнію 1916 р. належало 57 юній, переважно льокального характеру.

Адреси такі:

Соціалістичної Партії, 40 Rue du Piree, Athens.
Робітничої Федерації, P. Dimitratos, Salonika.

ГОЛЯНДІЯ.

Голяндія показала швидкий розвиток в напрямку до модерної промислової держави, і одночасно сильний зріст соціалістичного і робітничого руху.

Соціал Демократична Робітнича Партія повстала в 1894 р.

Слідуюче показує як вона зростала:

1897   13.000 голосів — 3 послы

1901	38.000	голосів	—	8	послів
1905	65.743	голосів	—	7	послів
1913	144.000	голосів	—	19	послів

В 1913 р. С-Д. Р. П. складалась з 347 відділів з числом членства 15.667. "Гек Волк", одинока щоденна партійна газета мала ціркуляцію в 28.000 примірників. Окрім денника є ще 27 тижневих газет.

Партія мала 2.047 членів жінок. В 1912 р. видано 767.050 агітаційних відозв і брошур.

Соціалістичний рух серед молодіжи в Голяндії є слабкий. Всього було там 18 кружків з малим числом членів.

Провінціальні міста вибрали 52 представителів; 247 соціалістів вибрано до стейтових рад.

Чимале число майорів вибрано, декотрі з них в великих містах.

В вижчій палаті партія має двох представителів. Один з них є Ван Кол.

Після виборів 1913 р. в результаті чого зістало вибрано 55 лібералів і соціалістів, демократично-ліберальний посол Др-Бос, котрому поручено сформувати коаліційне міністерство, даючи для Соціалістичної Партії три місця, обіцяючи що нове міністерство зараз плянуватиме зміну конституції в тім змислі аби завести загальне рівне виборче право.

Партійна Екзекутива виповілась проти участі соціалістичних послів в міністерстві, але всеж скликала партійну конвенцію до Зволе, де Троелстра представив резолюцію більшости Екзекутивного Комітету, яка одобрювала участь соціалістів в міністерстві в тім случаю як ся участь може

принести загальне рівне виборче право і забезпеченє на старість. Ся резолюція упала.

Зістала принята иньша резолюція 375 проти 320 голосів того значія, що соціалістична партія, яко партія робітнича, котра в своїй основі, в своїй натурі і в своїх стремліннях і цілях, діаметрально противить ся політичному пануваню капіталістичної кляси, неповинна брати участі в капіталістичнім міністерстві.

Соціалістична Партія зробила все що могла в боротьбі за загальне виборче право і за заведенє старечої пенсії.

Як війна показалаь неминучою, Труелстра заявив в парляменті від імени Соціал-Демократичних послів, що вони будуть голосувати за видавнєм необхідних фондів на мобілізацію датських сил бо вони бачать, що тільки таким способом неутральність Голяндії буде запевнена.

Одночасно він підчеркнув безоглядне стремліне партії супротивлятись всіма силами аби Голяндія не увійшла до війни. 26-го серпня Труелстра зробив дальшу заяву в нижчій палаті, висловлюючі бажаня Соціал-Демократії що мирові услівя "мають виразно загварантувати независимість національностей Европи, і що С-Д. Партія визнає, що "довготревалий мир неможливий без заведеня Інтернаціоналу Праці з вільних людей в Европі і що тільки тоді може устати капіталістична погоня за силою і визиском і всі війни зникнуть. В додаток до Соц. Дем. Роб. Партії Голяндія мала з 1909 р. Соціал Демократичну Партію, котра тепер нараховує поверх 600 членів. Офіціальним її органом є газета "Ді Трібюн". Ся партія

котра вислала делегатів на Циммервальдську Конференцію, заявляє, що "лишень вона одна репрезентує Марксівські прінципи котрі були, одного часу, піддержувані С. Д. Роб. П., а яка тепер цілковито залишила їх. До сеї партії належать визначні соціялістичні письменники, котрі помагали справі росповсюдження загального соціялістичного руху в Голяндії.

Робітничий рух в Голяндії незьвидний. Крім **Федерації Промислових Юній**, котрі зістали зорганізовані С. Д. Р. П. і котрі симпатизують з робітничими ідеалами, є там ще **Протестантські, Католицькі** і так звані **Незалежні** а в дійсности анархістично настроєні юнії — котрі поборюють себе взаімно.

Сила тих юній вигляда так:

Рік	Протест.	Катол.	Вільні	Разом
1910	11.014	22.924	109.912	143850
1911	12.575	23.480	117.634	153689
1912	13.090	25.758	130.296	169144
1913	12.425	30.769	145.836	189030
1914	14.812	37.498	167.965	220275

Організації злучені з Федерацією Промислових Юній постійно зростають числом.

1-го серпня 1914 р. вони нарахували 90.000 чл. а 1-го липня 1915 р. 91.433 член.

Голяндія терпіла кількаразово від безробіття як вибухла війна, так що приходилось скликати конгрес юнійний аби нарадитись як запобігти лиху.

Отсі числа показують число безробітних того часу: Робітники при діамантових виробх потер-

пили зосібна. В останніх двох роках від 50 до 90 процент їх членів були завжди без роботи. Їх організація сама виплатила понад \$1.000.000 безробітним. Народне народоправство в Голандії є відстале. З початком вибуху війни правительство видало слідує розпоряджене в справі безробіття: фонди промислових юній мають йти разом з фондом мійським для помочи безробітним.

Около 50 процент всіх зорганізованих робітників є заасекуровані в сей спосіб проти безробіття.

Секр. Соц. Дем. Роб. Парт.

G. G. van Kuyhof, 16 de Genestetsraat, Amsterdam.

ФІНЛЯНДІЯ

Фінляндія є першим краєм де в парламенти число соціалістичних послів перевищає число послів всіх інших партій взятих разом. Від червня 1916 р. 103 з 200 всіх місць завойовані соціалістами. До тогож се-зовсім не випадкова побіда, але натуральний вплив руху, який займає, завдяки систематичній і добре поставленій пропаганді і просвіті, одно з перших місць між європейськими партіями.

Фінляндська Робітничя Партія не є дуже стара. Повстала вона в 1899 р. а в 1903 р. офіційно прилучилась до Інтернаціонального Соціалістичного Бюра. Фінляндія була, до останніх 10 років 19 століття аграрною (земельна) країною, і не посідала до того часу жадного промислу важнійшого значіня. Але останні роки столітя були для неї періоди (час) суспільного і промислового розвою який, можна упевнено сказати, замаркував проми

слову революцію. Фінський деревляний і папіровий промисл пішов швидким темпом завдяки тому факту, що первобутні ліси того краю пересічені непочисленими ріками, які дають необхідну водну дорогу для справи дерева. Велике число фабрик і лісопильних заводів вкрило край. Заграничний капітал віднайшов собі дорогу до того краю, і змінив зовсім економічну структуру цілої нації. Деревляний, папіровий, текстільний, металевий і иньший промисл сильно розріс ся. Дрібноземельник продав свій ґрунт дуже таньо чужим капіталістам і нація землеробів перемінилась протягом кількох літ в типічно промисловий край.

Рука в руку з тим розвитком йшла боротьба за національні права, які швидко вкраювались, російським правительством після коротенького періоду сякої такої свободи. Фінляндська власна армія, котра після конституційних прав, не може бути ужита поза границі краю є на руку Фінляндії. Цар важив ся був знести се право, але безуспішно. Загальний мілітарний страйк був відповідю цареві і він залишив свої мрії.

Десятки тисяч молодців відмовились служити в армії на случай як би згадане конституційне право зістало знесене.

Велике число тих страйкерів виемігрувало до Америки і тут поклато фундамент під фінський рух. В Фінляндії система пасивного відпору доказана з більшим ефектом: вся маса населеня, урядники, капіталісти, землероби і робітники стрінули замах Росії без крихітки підданчости. Царське правительство помстилось повним знесенем

фінляндської автономії. Фінські урядники були заміщені російськими чиновниками. Спроваджено чимало тайної поліції для заведення Російської шпionської системи в Фінляндії. Парлямент зістав був розв'язаний, право вільних зборів і слова було заборонене і генерала Бобрікова, найгіршого сатрапа, назначено генерал-губернатором.

Національністи хопились були за добру для них нагоду, яку спричинила тиранія Рос. правительства і хотіли поховати робітничий рух.

Але молода партія постановила енергічно боротись проти всяких спроб заведення кумівства з Росією і звертала неустанно увагу на утиски і переслідування, які проявлялись в великій мірі зі сторони фінської буржуазії. Вона обіцяла віддати всі сили на те, аби не допустити русифікації Фінляндії, але в своїм власнім інтересі, в своїм власнім розуміню і відповідно до своїх власних метод.

Треба сказати в зв'язку з тим, що фінляндський парлямент був одним з найреальнішійших законодавчих тіл, які лиш можна уявити, Складав ся він з чотирох палат: 1.) велике паньство; 2.) клерикали (духовенство і професори університетів); 3.) з Бурггернів (люди вибрані містами, де кожний чоловік посідаючий маєток на 100.000 мав 100 голосів, чоловік, маючий маєтку на 1000 — один голос, а чоловік не посідаючий ніякого маєтку, не мав жадного голосу) і 4.) з палати великих землевласників, які вибирались посідаючими маєток землеробами. Законопроект, аби увійти в силу, має перейти через 3 палати.

Величезна заслуга фінляндської Соціал-Демократії в тім що вона відмовилась всунутись в сі-

ти націоналістичної агітації, а зберегла незаплямлено свою класову лінію.

Фінська Соціалістична Конвенція 1903 р. в Форсі поставила партію як політичний фактор (чинник). Боротьба за пряме, загальне рівне і тайне виборче право для мужчин і жінок сталась підставою політичного "файту":

Право вільного слова і вільних зборів, заведене прямих законодавчих і громадських рад, і чисто Марксівська програма зістала принята на конвенції.

Нещасливе закінчене Російсько-Японської війни для Росії зміцнило революційний рух до такої степені, що автократи були змушені змякнути. Фінляндія зкористала з того тимчасового погрому російського деспотизму. Русифікація Фінляндії зовсім невдалась і воєнний стан зістав знесений наслідком мілітраного страйку.

Небільше як 10 проц. молодих людей моглиб бути забрані до війська. Росія заходилась була на всі сторони біля тої справи, одначе й фінські патріоти відмовились признати демократичне виборче право.

Соціал Демократична Робітнича Партія росла і міцніла, і в роках Російської Революції (в 1905) вибух великий фінляндський політичний страйк і проминув не звичайно успішно. Недорівнаний успіх його положив краєкутний камінь, не тільки під найбільше демократичний але й найбільше Соціалістичний Парлямент в світі.

Чисельний зріст Соціал-Демократичної Партії йшов рука в руку з політичним розвитком нації. В часі її зорганізованя (1899 р.) партія й тоді

мала вже 9446 членів. Підчас Російських переслудувань (1901 р.) число її зменьшилось до 5894 членів, але натомість зросло з незвичайною скорістю після великої Російської Революції 1905-6 р. і дійшло до 85.000.

Не думалось й тоді що сей наплив нових членів, котрі станули в партійні ряди під впливом натхнення, викликаного революційним рухом, позі стане незмінчивим і в дійсности рік 1911 показав зменшене членства до числа 48.406, яке збільшалось вже від тоді постійно. Приміром, в 1912 р. було в партії 51.798 членів, в 1914 р. 56.700 членів, а в 1915 р. 61.300 членів.

Число партійних організацій збільшуєть ся з року в рік, так само й число соціялістичних домів. І тут фінляндії належить ся перше місце в світі по числу соціялістичних галь і домів (Соціялістичних домів і галь на мітінги там богато більше ніж церков). Партійні бібліотеки взірцеві і фінансово стоять дуже добре.

В 1903 р. Партія мала маєтку на 285.098 фінляндських марок, в 1912 р. 6.256.886. Партія видає шість щоденних і 10 тижневих газет.

8-ма Партійна Конвенція, що відбулась в Таммерферсі в 1914 р. завдалась питанєм, котре правдоподобно відиграє значну ролю, в парламентаризмі. Чи має соціялістична група вибрати одного з своїх членів на президента Ландтагу?

Коли група Ландтагу в 1913 р. вибрала товариша Оскара Токої, конвенція узнавала, що звичайно Соціял-Демократ не має бути вибираний на той уряд. Лише в виїмкових случаях вибір може бути дозволений.

Ся сама конвенція ухвалила, що центральний партійний орган "Тшонніес", має бути пристосованим ближше до Партії так щоби партія могла мати над ним контролю і вибирати редакційний персонал через Екзекутивний Комітет.

Соціалістичні голоси і парламентарне представництво збільшалось як слідує:

	Голоси	Посли
1904	100.000	
1907	329.946	80 в тім 9 жінок
1910	336.659	86 в тім 9 жінок
1913	310.503	90 в тім 10 жінок
1916	286.792	103 в тім 24 жінки

Робітничий юнійний рух в Фінляндії зростає з соціалістичним рухом. Оба працювали рука в руку в абсолютній згоді.

Паперовий, деревляний, металевий і текстильний промисл найліпше зорганізований, декотрі з тих промислів мають пятьдесят процент робітників в своїх рядах. Загальне число робітництва зорганізовано в Головну Федерацію — 40.000.

В Фінляндії виходить 8 органів юнійних робітників.

Кооперативний рух в Фінляндії сильно розвинений і в його посіданю знаходять ся чимало кооперативних склепів— Адрес Фінської Соціал-Демократичної Партії

Puoluettoimikunta, Sirkuskatu 3, Helsingfors.

ФРАНЦІЯ.

Соціалістичний рух в Франції — дуже старий. Роспочав ся він в 1860 р. коли то під впли-

вом Маркса і Енгельса почала формуватись перша соціалістична організація, Парижська Комуна в 1871 р. зруйнувала першу завязку руху, і перші визначні Соціалісти зістали або замордовані або заслані коли не успіли втікти. В 1877 р. знов надійшла можливість провадити систематично соціалістичну роботу. Тижнева газета Л'Егаліте, видавалась для поширення Марківських соціалістичних ідей. Два роки пізнійше сей рух здобув прихильність на юнійнім робітничім конгресі в Марселю, а трохи пізнійше повстала Соціалістична Робітнича Партія, котра вперше взяла участь в виборах в 1881 р.; але їй не пощастило тоді в виборах. В 1883 р. Партія розділилась на шість відмінних груп.

Перша велика політична перемога партією в 1893 р. коли за партійними кандидатами голосувало 487.000 виборців і вибрано 40 послів.

Се було в той час коли факт вступлення Міллеранда до капіталістичного міністерства викликав знов кризу і розбив рух на дві головні частини, одну, проваджену Жоресом і Вівіані, котрий одобрював участь Соціалістів в радикальнім капіталістичнім міністерстві, і другу проваджену Джулесом Гезде і Мерселем Сембатом, котрі були завзятими противниками провідників 1-шої групи. Сі різниці в тактиці і принципіальних питаннях, були дуже шкідливі для зросту французького соціалістичного руху, так що в 1906 р. голоси не перевищали числа 877.999 а число соціалістичних послів було 54.

В 1910 р. число голосів підскочило до 1.125.887 і вибрано 76 соц. послів. Але при слідуючих

виборах дізертація нових "соціалістичних" міністрів Брайенда і Вівіані, сталась причиною зменшення соціалістичних голосів, рівнож і сам рух вийшов з боротьби зміцнілим і очищеним.

Кілька "незалежних" соціалістів, поставлених малими індивідуальними групами, зістали вибрані до парламенту. Але вони не грали активної ролі в соціалістичній праці і не були звязані з соціалістичними організаціями.

Голоси в найвизначніших краєвих виборах були як слідує:

рік	голоси	соц. послы	незалежні соц.
1902	660.827	37	12
1906	877.999	54	20
1910	1.106.047	76	32
1914	1.379.860	101	29

Спочатку партійна організація не зробила поступу і рівнож й тепер стоїть вона далеко по гаду других європейських націй.

В 1912, коли партія вислала вже 76 послів до Парляменту, вона мала лише 63.358 членів добре стоячих, і коло 20.000 котрі більше чотирьох місяців залягали з податком. Французькі Соціалісти здобули великий вплив на громадські мійські ради. І коли в 1912 р. відбувались останні вибори до мійських рад, 282 міста зістали опановані соціалістами бо аж 5.530 соціалістів вибрано на різні уряди.

В Парижу, котрий ще й досі зберегає характер міста середньої кляси, і контролює ся радикальними націоналістами середньої кляси, соціалі-

сти вибрали лише 15 з загального числа (всіх радних було 80).

Соціалістична преса в Франції — слабка. Л"Гуманіте, центральний партійний орган, одержував ся сам собою і мав перед війною заледво 30.000 читачів. Крім того перед війною було ще коло 30 тижневників чисто партійного характеру. Чимало з них упали як вибухла війна.

Французький соціалістичний рух, згубивши свого провідника, Жана Жореса, одного з найславніших людей Франції, і після смерти Бебля, провідного члена Інтернаціоналу, частково ослабнув під час війни. Коли Німеччина виповіла війну Франції, Джулес Гезде і Марсель Семба, оба завзяті противники соціалістичного міністеріялізму, негайно стались за дозволом партії членами Французького Міністерства. Кілька місяців пізніше, Алберт Томас увійшов до міністерського кабінету яко міністер амуніції. Також з початку виглядало що ціла Французька партія стояла солідарно при своїх міністрах; перша Циммервальдська Конференція показала, що там є партійна меншість, котра отверто і хоробро протестує проти войовничих стремлінь партії. Меншістю провадять послі Бурдерон і Мергейм, краєвий секретар Робітничої Федерації Металістів. Її органом є "Популяріє ді Центре", який репрезентує завзятих противників війни, і який стремить до навязання інтернаціональних зносин. Тепер там також появилась так зв. "Модерна" опозиція, котра змагає лише до відновлення старих інтернаціональних відносин з Європейськими Соціалістичними партіями і має свою власну газету "Ле Популяр", редаговану

Джіном Лонгетом. Французька Соціалістична Партія і Бельгійська Соціал-Демократична Робітничка Партія є тими двома партіями, котрі відмовились абсолютно стрічатись з делегатами Німецької і Австрійської Партії.

Той факт, що в червню 1916 р. три Соціалістичні послы вперше відмовились голосувати за новим воєнними кредитами — послы Рафін — Дудженс, Бланк і Брізон, всі члени Другої Циммервальдської Конференції стверджує вплив, котрий опозиція вже успіла здобути. Прихильники Лонгета, котрих нараховуєть ся між депутатами від 20 до 30 лише чекають на догідну хвилю аби zorganizувати независиму перляментарну групу, і стремлять навязати давні зносини з Соціал-Демократією Австрії і Німеччини. Всі Федерації, приміром Сенська Федерація, міста Марсель, Тулуз, Лайон і Тулон є, після донесеня англійської газети "Лейбор Лідер" і органу Французької опозиції, противлять ся позиції яку займає партійна більшість. Та все таки не можна заперечити факту, що величезна більшість членства поділяє позицію партійної більшости, як се ясно показалось через дискусію на засіданю Партійної Управи 2 цвітня 1916 р., коли то резолюція, піддана послами в Екзекутивнім Комітеті Партії прийнята 1987 голосами проти 960 голосів.

Загалом положенє Французької Партійної організації в сих критичних часах всеж таки представляєть ся дуже втішним.

Дубрейлін, секретар Французької Партії, в своїм звіті 6-го марта 1916 р. подає, що число членства партії перед війною було 73.312. В 1915

р. виповнено 24.638 нових членських карток і зібрано членський податок від усіх федерацій. Коли взяти під увагу факт, що лишень Західний Округ зайнятий тепер Німцями сам має 12.000 партійних членів, а сусідні округи, Пес-дукалес, Азн і Арденес також мають велике число членства, то положенє Французької Партії є вповні задовольюче; 1.500 з загального числа 2.000 відділів є далі активними, число федерацій є далі те саме що було й перед війною (83 Федерації).

Французький робітничий юнійний рух відзначаєть ся від руху інших країв своїм синдікалістським характером.

Сей рід робітничих юній, який повстав у Франції, і знайшов активне наслідуванє і піддержку полудневих націй Європи — Італії, Іспанії і Португалії, становить не велику вагу для добре зорганізованого руху, і має в собі одну найголовнійшу прикмету готовність до страйку. Він уникає централізації де тільки можливість позволяє, гордить великим робітничим фондом і добачає в загальнім робітничім страйку жерело спасеня робітничої кляси. Він також не прихильним оком дивить ся на політичну боротьбу, уважаючи її неважною.

Центральна організація французьких робітничих юній є Головна Федерація Праці з 600.000 членів, котрі ділять ся на кілька національних Федерацій. Саме перед війною появилось було там стремліне до більшої централізації, до запровадження більших вкладок і до систематичного піддержуваня страйкерів.

Війна зблизила Французьких Синдікалістів з

Соціалістичною Партію як ніколи перед тим. Того, що ніхто не міг добачити — сталося: Французькі Синдикати оправдують війну, визнаючи її за оборонну і таким робом стались прислужниками правительства. Синдикалістська щоденна газета, "Ля Батайлле Синдикалісте", зробилась такою що віністичною, що партійна преса мусіла покликувати її до порядку. — Вона перестала виходити в грудню 1915 р. через непорозуміння між директорами видавничої спілки. На місце її почала виходити тижнева газета Ля Батайлле",

Екзекутива юнії Металістів, котра займає по своїй силі друге місце між іншими французькими Синдикалістськими юніями, стоїть цілковито при партійній меншості.

Вона видала два маніфести до робітництва Франції і до Інтернаціоналу — котрі зістали горячо привітані кількома льокальними синдикалістськими організаціями і двома національними Федераціями.

Але й в юнійнім руху, також, більшість членів стоїть при Головнім Секретарі, Джуаксі котрий сприяє тактиці веденя війни до кінця тоб-то доки Аліянти не виженуть Німців з Франції і Бельгії.

Секретар Соціалістичної Партії: **L. Dubrinihl**
37 rue Sainte Croix, de la Bretonnerie, Paris.

НІМЕЧЧИНА.

Німецький Соціал-Демократичний рух не тільки найстарший в Європі, але також — перед війною був він найсильніший, найбільше взірцево поставлений і проваджений і найбільше гармо

нійний рух в цілім світі. По силі він був недорівняний; фінансово стояв на недосяжній височині. Його спорідненя з робітничим і кооперативним рухом, його вплив на молодих робітників краю, його просвітна система і в короткості, ціла організація Німецької Соціал-Демократії була честю і славою духової і моральної діяльності німецького пролетаріяту, котрий збудував той рух своїми власними силами.

Зріст Німецької Соціал-Демократії найліпше обясняеть ся слідуючою табличкою:

рік	голоси	загаль. проц. гол.	посли
1871	124.655	3.0	2
1874	351.952	6.8	10
1877	493.288	9.1	13
1878	437.158	7.6	9
1881	311.961	6.1	13
1884	549.990	9.7	24
1887	763.128	10.1	11
1890	1.427.298	19.7	35
1893	1.786.738	23.2	44
1898	2.107.076	27.2	56
1903	3.010.771	31.7	81
1907	3.259.020	28.9	43
1912	4.250.329	34.8	110

Сей зріст голосів йшов в парі з незвичайним зростом організації. Нормально все збільшуючись, число членства партії до 1-го липня 1913 р. число членства було 982.850 (в тім 141.115 жінок) а 1-го липня 1914 р. було 1.085.000 (в тім 174.754 жінок). Партія зорганізована відповідно до виборчих округів, кождий з котрих посилає своїх

представителів до річних конгресів (зїздів). Сі партійні конгреси вибирають Партійний Екзекутивний Комітет, який представляє тіло з 10 платних урядників і також контрольну комісію з 9 членів.

Найвищим офіційним партійним авторитетом, після річного зїзду, є Партійний Центральний Комітет, котрий повстає з 29 окружних федерацій. Сі окружні організації вибирають своїх представителів до Центрального Комітету безпосередно. На початку 1914 р. Партія мала біля 200 платних секретарів в цілім краю.

Найбільше відрадними особливостями німецького соціалістичного руху, являють ся ПРОСВІТНІ КОМІСІЇ, котрі зістали зорганізовані при партії спільно з робітничими юніями, через спеціально вибрану центральну просвітну комісію. Перед війною, там було 364 відділів добре виконуючих всі партійні приписи, пляни, роботи і вони помагали урядженю лекцій і артистичних підприємств всякого рода. Для тих тільки цілей партія видала в 1912-13 р.р. \$175.000. Більше як 3.500 лекцій на всі теми, першеклясні театральні і оперні представлення, концерти відбувались там. Плян заведеня рухомих картин в ціли соціалістичної агітації, перед вибухом війни був вже розроблений. Партія піддержувала школу в Берліні, де кожного року 30 мужчинам, жінкам, вибраним окружними організаціями, давав ся семи-місячний курс теоритичної і практичної науки щоб приготувати їх до літературної організаційної і пропагандової роботи в партії.

Протягом того часу учні діставали не лише

необхідний фонд для прожитку в Берліні, але й їх родини одержували грошеву допомогу. Шкільний фонд вносить \$14.000 кожної сесії. Спеціальний жіночий відділ, проваджений двома платними жінками — секретарками, розповсюджує агітацію між жіноцтвом, видає відозви і здає річні звіти на жіночій конференції, котра відбувається разом з партійним конгресом. Жіноча конференція в свою чергу, дає вказівки жіночому відділові і вирабляє плян праці.

Соціалістична преса в Німеччині, подібно робітничому руху, стоїть найкраще з усієї соціалістичної преси в світі.

Всі газети є власністю партії і підлягають під цілковиту контролю членства, котре подає всі зажаля пресовій комісії, вибраній партією. Ся пресова комісія вибирає редакторів. В 1914 р. німецька Соціал-Демократія посідала 91 газет, 86 з них денники; 83 друкувались друкарнями, котрі також належали до Партії. В 1912 р. загальна циркуляція тих газет була 1.500.000. В липню 1914 р. циркуляція зросла до 1.780.000. Центральним Партійним органом є Берлінський "Форвертс", котрий є також льокальним органом м. Берліну. Перед війною сам "Форвертс" приносив рік річно доходу партії \$75.000. Число передплатників було 130.000. Соціалістичний гумористичний ілюстрований журнал "Дер Вагре Якоб" має циркуляцію 400.000 і приносить доходу 12.500. Жіноча газета "Ді Гляйхгайт", редагована Кларою Цеткін, розходить ся в 107.000 примірниках, науковий тижневник, "Ді Нає Цайт", редагований Карлом Кавтським, розходить ся в 15.000 прим.

і "Комміналь Пратіс", орган для громадського знання 8.000 прим. Парти́йна Видавнича Спілка в Берліні, в 1912-13 друкувала 70 відозв і летючок на різнородні теми в 2.750.000 примірниках. В додаток, майже кожда з більших друкарень видає соціялістичну літературу під директивою окружних парти́йних організацій.

В ріжних стейтових управах Соціял — Демократична Парти́я має 230 представителів; до липня 1914 р. було в ріжних мійських радах 13.400 соціялістів.

Головна парти́йна управа в Берліні міститься у власнім будинку побудованім парти́єю за \$1,125,000.

Коли вибухла війна і правительство піднесло в Райхстазі справу одобреня видатків на війну, то лиш 14 соціялістичних послів постановили голосувати проти видатків на війну на перекір ухвалі переважаючої більшости парламентарної групи. Опозиція слабенька на початку, складалась з найбільше визначних мужчин і жінок соціялістичного руху в Німеччині от як: Гааз, Лібкнехт, Статгаген, Мерінг, Клара Цеткін і Роза Люксембург і також К. Кавтський. Але опозиція зростала швидко, так що, як прийшлося голосувати в друге видатки на війну, Лібкнехт сам голосував проти і 15 других заявили свою опозицію, покинувши салю засідання перед голосованєм. Лібкнехт і Рухле голосували проти третього воєнного бюджету і 30 членів тим разом покинули залю Райхстагу; і коли 15 грудня 1915 р. знов правительство домагалось одобреня кредитів на війну, то вже 20 соціялістичних послів голосува-

ли проти. Ся меншість пізнійше згуртувалась в Соціал-Демократичну Робітничу Комуни“ яко нова парламентарська група, але не як нова партія. Окрім тих двадцятьох котрі голосували проти воєнних кредитів, в марті 1916 р., 22 других покинули салью засідання перед голосованєм.

Тепер там є три групи в Німецькій Соціал-Демократії. Найскрайнійше радикальна опозиція, репрезентована Лібкнехтом, Рухле, Мерінгом, К. Цеткін, і Р. Люксембург; група що складають її Кавтський, Гаазе, Горман, Стадхаген, Вурм, Бернштейн і др., і представителі більшости от як: Шейдеман, Зюдекум, Давід, Гейне, Еберт і Мелкенбург.

Правительство, саме тепер, безпощадно переслідує опозицію. Карл Лібкнехт зістав арештований за промову в справі мира в Берліні на 1-го мая. Він був спочатку засуджений на 30 місяців в тюрму. Після апелювання сей термін зістав продовжений до 49 місяців з позбавленем всіх громадянських прав на 6 літ. Чимало радикальних соціалістів мужчин і жінок замкнено до тюрми до скінчення війни, газети позавішувано а редакторів покарано. Роза Люксембург знаходить ся увязнена, а Клара Цеткін зістала освободжена, відсидівши сім місяців.

РОБІТНИЧИЙ ЮНІЙНИЙ РУХ зростав разом з партією.

Він був започаткований партією і є він найсильнішим на світі. Юнії приналежні до головної управи Німецьких Робітничих Юній 1-го січня 1914 р. числили 2.548.763 членів. Поза тими орга-

нізаціями там ще є 344.687 християнських і 106.400 "Гірш Дункер (ліберальних) юністів.

Є там також протестантські, католицькі і "жовті« юнії, але всі вони разом взяті не мають більше як 140.000 членів. Німеччина має 46 національних юній. Німеччина все більше і більше приймає промислову форму організації. Найсильнішими німецькими юніями є юнії металістів з 556.939 членів, будівельних робітників з 326.631 член., транспортних робітників з 229.785 член. і фабричних робітників з 210.569 член. Понизча табличка показує зріст вільних (соціалістичних) юній.

	юнії	членів
1891	62	277.659
1896	51	329.230
1901	57	677.510
1906	61	1.831.731
1911	48	2.320.986
1912	47	2.530.390
1913	47	2.548.763
1914	46	2.052.377

"Кореспондентсблат дер Геверксшафтен Дайт шляндс* тижнева газета, орган Промислових Юній показує в статистиці опублікований 25 вересня 1915 р. що 31 липня 1915 р. 1.061.404 члени німецьких соціалістичних промислових юній пішли в армію (42 проц. всіх юністів).

КООПЕРАТИВНИЙ РУХ в Німеччині за останніх 15 літ розділив ся на дві часті; в одній — робітники а в другій середна кляса. Кооперативний

рух добре зорганізований і високо розвинутий.
Головна Управа Німецької Соціал-Демокра-
тичної Партії: Linden Strasse, Berlin.

НОРВЕГІЯ.

Норвегія рахуєть ся до найбільше демокра-
тичних країв на світі. Король, котрий зістав вибра-
ний народом, є лише представителем загальної
волі народа і у всім слухає парламенту.

СОЦІЯЛ-ДЕМОКРАТИЧНА ПАРТІЯ повстала
в 1887 р. і брала участь в усіх виборах від 1894 р.
коли то вона здобула перший раз 732 голоси.

В маю 1915 р. вона мала 53.800 членів, 36.500
з них жили в містах а 17.300 в селах. Зріст голо-
сів показує отся табличка:

	Соціалістичні голоси.	Посли
1894	732	
1897	947	
1900	7.013	
1903	24.526	4
1906	43.100	10
1909	91.268	11
1912	120.077	23
1915	196.000	20

Партія втратила в останніх виборах 3 місця
але число голосів збільшилось на 70.000.

25.000 з того було жіночих голосів, котрі го-
лосували вперше. Голоси соціалістичної Партії
становлять одну третину всіх голосів а соціаліс-
тична Партія є друга найсильніша партія в Пар-
ляменті.

Хотяй Норвегія має характер дрібно міщан-

ського і селянського краю то партійний конгрес, котрий відбув ся на весні 1915 р. явно виповів ся рішучо проти війни і милітаризма.

Парляментарна група голосувала за мірами, предложеними правительством, в справі збереження неутральности і наразила себе на критику зі сторони ліги молодих соціалістів.

Сі атаки прийняли згодом такий острій характер на партійній конвенції, що парламентарні послі заявили про зложенє мандатів, коли атаки не устануть. 8 голосами перейшла резолюція про те, що партія противить ся так званій вооруженій неутральности, що противить ся теж всякому роду милітарного приготвлення і тому мусить занехати всі міри прийняті передше в тім напрямку. Резолюція, всеж, не осуджувала акції парламентарної групи.

Слідуюча програма в справі милітаризму зістала принята партією — проти трьох голосів: 1. розоруженє, 2. строга неутральність, 3. абсолютне і обовязкове підданє Інтернаціональному Трибуналу. В цілі даня більшого вислову своїй анти-милітаристській політиці, національна конвенція, котра відбулась в місті Христіянії в 1916 р. поручила Екзекутивному Комітетови Партії завязати близші і дружні зносини з Циммервальдською Інтернаціональною Конференцією, але без пірваня звязей з Інтернаціональним Соціалістичним Бюром в Газі.

Партійна Екзекутива передше не поперла Циммервальдської Конференції, тільки ліга молодих соціалістів прилучилась була до Конференції від самого початку.

Норвежська партія має представників в різних краєвих інституціях. В Християнії, столиці Норвегії, 29 з 84 радних є соціалісти. Партія контролює 8 денних газет, 19 тижневих, котрі мають циркуляцію 128.000 примірників.

Центральний партійний орган "Соціал-демократен" видаєть ся в Християнії і розходить ся в 31.000 примірниках. Партія посідає власне новинарське бюро, котре дає матеріял щоденним партійним газетам.

Протягом 7 літ в Християнії партія утримує соц. вечірну школу, де викладаєть ся норвежську і німецьку літературу, історію, арифметику і політичну економію. Сто двадцять два просвітних клуби — 25 в містах і 97 на провінції— належать теж до партії, до робітничих юній або до кооперативних товариств — подекуди до всіх тих організацій на спілку.

ЖІНОЧА ФЕДЕРАЦІЯ Норвежської Робітничої Партії в 1905 р. мала коло 2.600 членів і 61 відділів.

В парламенті нема ще жінок, бо з того часу як жінки здобули право голосованя, не було ще виборів.

За те в різних містових управах є 27 жінок і 47 жінок є в повітових радах і їх число стало зростає.

РУХ МІЖ МОЛОДИМИ робітниками зростає неустанно в останніх роках. Тепер той рух обіймає 6.000 молодих зорганізованих людей. Органом є "Классенкампен" — клясова боротьба —.

РОБІТНИЧИЙ ЮНІЙНИЙ РУХ в Норвегії, як

і в інших Скандинавських країнах близько злучений з політичним робітничим рухом.

Всі юнії клясово — свідомі і тому признають Соціалістичну Партію за свою політичну представницю.

ЗАГАЛЬНИЙ ЮНІЙНИЙ СОЮЗ в січні 1916 р. мав 70.408 членів.

Норвегія на 2 і 1/2 мільона мешканців має разом до 230.000 промислових робітників, 28% є зорганізовані промислово.

Слідуюча таблиця показує розвиток робітничого юнійного руху, його активність і силу:

рік	членство	прихід (в кор.)	розходи
1910	45.940	1.250.702.83	984.107.89
1911	53.115	1.938.868.39	1.963.445.10
1912	60.829	2.002.313.85	1.611.774.24
1913	63.812	2.004.303.85	1.697.074.32

НОРВЕЖСЬКИЙ КООПЕРАТИВНИЙ РУХ розвивається добре. В 1913 р. кооперативних товариств з 30.000 членів мали торг котрий приносив 2.437.066 корон.

Є дві великі кооперативні фабрики.

Секретар Партії: **Folkets Hus, Christiania.**

ДАНІЯ.

Соціал-демократична Партія в Данії повстала в 1878 р. Розвиток її був сталий і поступенний, як показує нижче подана табличка:

рік	голосів	послів
1878	767	0
1881	1.689	0
1884	6.806	2

1887	8.406	1
1890	17.232	3
1892	20.094	2
1895	24.510	8
1898	31.870	12
1901	44.015	14
1903	55.989	16
1906	76.612	24
1909	93.079	24
1910	98.718	24
1913	107.365	32

Тепер у данським парляменті є 32 соціялістів, котрі дістали 30% всіх голосів відданих при виборах.

1-го липня 1915 р. вибрано 1.060 соціялістичних членів до різних мійських рад. Тепер до того числа прибавилось ще 100. В повітових радах 24 соціялісти займають уряди.

1-го жовтня 1915 р. партія мала 60.000 членів, у тім числі 8.000 жінок зорганізованих в 483 льокальних організаціях. Партійна преса складається з 46 газет, маючих близько 180.000 читачів.

Прихід партійної преси в 1915 р. був 2.065.-183 корон; 1014 осіб працювало при партійних газетах одержуючи належну платню.

Данська Соціал-демократична Партія не взяла участі в Ціммервальдській Конференції. Екзекутивний Комітет Партії оголосив своє відмовлення взяти участь в Конференції в листі до Інтернаціональної Соціалістичної Коіісії в Берні, і акція його була одобрена партійною конференцією великою більшістю голосів проти сильної партійної меншости.

ДАНСЬКІЙ РОБІТНИЧИЙ РУХ, згрупований в генеральній Данській Федерації, є подиву гідний. Більше як 50 проц. всіх промислових робітників є зорганізовані. Його зв'язь з Соціал-Демократичною Партією є дуже сильна.

Всі робітничі організації котрі признають клясову боротьбу числять 118.000 членів. Крім того є в Данії кілька синдикалістських організацій, котрі нараховують 5.400 членів, церковні юнії з числом 3.000 членів, і кілька взагалі незалежних, по найбільшості носячі льокальний характер — юнії котрі піддержують ся грішми властителів.

В літі 1916 р. загальна боротьба між працею і капіталом була завзята. Контракти котрі вийшли 1-го лютого відносились до 4.300 мужчин і жінок в генеральній Федерації і кілька других. Юнії, котрі відбули загальну конференцію з делегатів від усіх Соціал-демократичних робітничих юній в Копенгазі в серпню 1915 р. зробили всі приготування до загального страйку, як би властителі були далі оперались проти домагань робітників.

Але капіталістичні організації зрозумівши що робітники були готові до боротьби, здались. Навіть час добробуту з причини воєнної торгівлі не показав ся відповідний для льокавтів.

Ся серіозна боротьба була спинена, за виключенем відливальників, де 4.000 відливальних робітників і 4.000 членів загальної робітничої юнії були втягнені у вир страйку.

Сі страйки, або радше льокавти, були залагоджені на користь робітників в протягу десяти тижнів.

Робітничі юнії є сильніші тепер ніж були передше.

В Данії існує сильний **КООПЕРАТИВНИЙ РУХ**, котрий не походить з соціалістичного коріння. Фармери були першими що зорганізувались в кооперативні спілки.

Соціал-демократія перебрала сей плян і перенесла до міст, пристосовуючи до потреб мійського робітництва. Вона почала з заложеня великої пекарні в Копенгазі і тепер партія посідає машинерію і добро вартости 650.000 корон. "Стар" Бровар в Копенгазі є друге величезне робітниче підприємство в Копенгазі, вартости 1.400.000 корон. Окрім того єсть ще робітничі молочарні, м'ясні склепи, склади вугля, велике число кооперативних склепів і кооперативних асекураційних організацій. Дохід з тих підприємств, по найбільшості, йде на потреби Соціал-демократичної Партії, а лише незначна частина звертаєть ся членам в шерах і дивідендах.

Партійним секретарем є:

T. Stauning; Roemersgade 22, Copenhagen.

РУМУНІЯ.

Задача теперішнього робітничого руху в Румунії є нелегка. Сімдесят процент румунського народа — неписьменні Населенє, переважно земле роби, знаходить ся під абсолютним гнетом панщизняної форми правительства.

Се є країна в котрій середновічна панщина існувала до 1864 р. і в якій 69 процент ґрунту й тепер знаходить ся в руках 4.000 панів. Других 41 процент посідає міліонове населенє — мужики, котрі не посідають ніякого капіталу і живуть в найбільше недогідних обставинах. Ті обста

вини висловлюють ся з політичного боку в формі "Джескеріс" так страшенно, що трудно сказати, що є більше дике: чи самі бунти а чи гнет. Соціалістичний рух трактуєть ся підозріло в колах робітництва, бо нещасливу похибку зроблено в першій стадії його розвитку. Се значно утруднює працю Партії, котра повстала в 1910 р. В 90 рок. зорганізовано в Румунії Соціалістичну Партію, провідниками якої були виключно студенти, адвокати, лікарі, і иньші професіональні люди, котрі поберали науку в університетах Західної Європи.

Сі амбітні — джентлемени, соціалістичні погляди яких були неясні і помішані, нагло в 1899 р. полишили соціалістичний рух, котрий не робив так швидкого поступу, щоб міг сповнити надії провідників і вони тоді увійшли до Ліберальної Партії. Тут вони з рамени теї партії, підіставали міністерські і иньші висші уряди та зробили знамениту карєру.

Навіть й тепер більшість визначних людей в Румунії бувші Соціалісти.

На соціалістичний рух се мало такий вплив, що він зробив ся заслабий аби міг перейти в народ а до того й виродив ся він.

Як тепер є дійсний соціалістичний пролетарський рух в Румунії то се завдячує невсипущій праці Д-ра С. Раковського. Він і С. Добруджину — Гера, знаменитий письменник і економіст, взяли долю руху в свої руки і успішно зреорганізували його і збудували перші невмирущі підвалини під него.

Вони зорганізували чимало Соціалістичних клубів по цілій Румунії і започаткували першу

соціалістичну газету "Румунія Муністоаре" в Букарешті і підготували ґрунт під першу соціалістичну конвенцію. Новий рух навіть перед тим, прибрав ся в форму політичної Партії і пережив велику кризу. Землеробський бунт в 1907 р. був страшно задушуваний правительством. Всі клуби закрито, фінанси поконфісковано і біля тисячі жидівських соціалістів — чотири п'ятих з 289.000 румунських жидів є пролетарі — вигнано з краю яко чужинців. Особливі стараня були роблені, щоб вислати з краю т. Раковского, котрого теж названо чужинцем.

Минуло кілька літ нім йому дозволено судовою дорогою доказати що він є горожанином Румунії. Ще більше критичний період настав для партії в 1913 р. коли Балканська війна збирала филі націоналізму. Два найбільше впливові соціалісти, адвокати Соція і Драгу одобрили експанзійну політику правительства, хоча партія рішучо протестувала проти того. Ті соціалісти зістали виключені з партії і з ними чимале число иньших опортуністів.

Тоді почав ся чистий соціалістичний рух в Румунії.

Соціал-Демократична Партія неустанно агітувала за миром від самого початку Європейської війни і найрішучійше противилась воєнним чинникам пхавшим Румунію до війни. Величава соціалістична мирова демонстрація відбулись в Букарешті, в Ясах, в Галацу і т. д. в червню, липню і серпню 1915 р., разом відбуто 284 мітінги, на яких було до 10 тисяч народа і 495.920 противоєнних агітаційних листків росповсюджено.

На деяких з тих мітингів приходило не раз до поважної боротьби з поліцаями і жовнірами; в Букарешті арештувано 40 товаришів і 20 ранено.

Партійний зїзд, що відбув ся в падолистї 1915 р. прийняв резолюцію, в котрій висловлено симпатію з тими товаришами, "котрі зістали вірні духу Інтернаціоналізму і відмовились входити в спілку зі своїми правительствами."

Зїзд одобрив теж Ціммервальдські резолюції і обіцяв підпомагати морально і матеріяльно Інтернаціональний Соціялістичний Агітаційний комітет в Берні.

Після прийнятя тих ухвал правительство ще гірше накинулось на соціялістичні організації і пресу.

Партія ще не є добре зорганізована.

На четвертому зїзді показалось що партія має лиш 2.980 членів й то переважно з самого Букарешту і декотрих промислових центрів. Соціялістични голоси виявились лиш в числі 1557 в 1910 р і 2.074 в 1914 р. Жіночі організації повстають тепер скрізь. Виборчі і земельні реформи є найважнішими чинниками партійної програми.

ФЕДЕРАЦІЯ ФАХОВИХ ЮНІЙ працює в гармонії з соціялістичним рухом.

В 1914 р. вона мала 14.000 членів. Першого повтня 1915 р. се число зросло до 16.700. Ресторанна прислуга, метальовці, залізничі робітники, робітники текстільного промислу і будівничого дуже добре зорганізовані.

Кожда категорія тих робітників має свій ор-

ган. Робітникам працюючим на державній службі заборонено вступити до юній.

Секр. партії:

J. C. Frimu Strada Piatza Amzei, 261 Bucharest.

ШВЕЦІЯ.

Шведська Соціал-Демократична Партія є єдиною партією, цілість якої зістала розбита війною.

Й передше в шведськiм соціалістичнiм руху було немало рiжниць в практичних i прiнципiальних питаннях, i особливо давало ся вiдчувати непорозумiнє мiж так званими Молодими Соціалістами з одного боку i партією, робітничим юнійним рухом з другого, та боротьба завершила ся Конгресом Федерації Молодих Соціалістів в Стокгольмі i 18 марта 1916 р.

В той час була можливість що Швеція піде до війни; тому на конгресі "молодих соціалістів" ухвалено резолюцію, котра не признавала потреби зброєня в ціли збереження неутральности краю.

Ся резолюція рекомендувала новий рiд масової акції, що в кiнцевій своїй ціли операєть ся на ідеї загального страйку, для розбитя всіх войовничих стремлiнь горішної кляси.

Резолюція закінчувалась слiдуючими словами:

"Нашим гаслом мусить бути "мир за всяку ціну"!

Зараз по конгресі внутрішнє положенє партії значно змінилось: "молоді соціалісти", що становлять радикальне крило партії почали видавати свій власний орган, організуючись в окрему, відмежовану від партії групу. Старі члени i молода

група чимало рїзнились в поглядах і розєднанє сталось конєчнїстю.

Федерація "молодих соціялістів" помимо не-згоди Партії, заявили за Цїммервальдом, а старі партійні провідники ще гірше на них за се на-кинулись і взивали членів поборювати сей опозиційний рух в партії.

Таким робом досить сильна партія роздвої-лась.

До роздвоєня партія представляла велику си-лу і була добре зорганізована. При виборах в 1915 р. вона вибрала 87 своїх послів проти 86 консер-ватів і 45 лібералів до низчої Палати; в сенаті пар-тія здобула 14 місць.

Першим соціялістом до парламенту був Бран-тінг, вибраний в 1895 р. Він уважаєть ся одним із найвизначнійших провідників шведського соціялі-зму.

В мійських радах в Швеції є 426 соціялістів, в шкільних і инших є 4.795 соціялістів.

Вибори до провінціонального парламенту в марті 1915 р. закінчились світлою побідою пар-тії, на 126 послів всіх, вибрано 46 соціялістів. Ве-лика побіда при останніх виборах, котра зробила соціялістичну партію найсильнійшою партією в краю, підняла питанє участі соціялістів в міні-стерстві.

Скликано навіть спеціяльний зїзд в падоли-сті 1914 р. до Стокгольму для рїшення того питаня і ухвалено старатись зорганізувати міністерство з представників несоціялістичних партій.

Ся ухвала викликали сильну опозицію з бо-

ку "молодих соціалістів," але перейшла 90 проти 58 голосів.

Соціал Демократична Партія Швеції має 20 соціалістичних видань з загальною циркуляцією 160.000 примірників.

Федерація "молодих соціалістів" з числом 12.000 членів в 400 відділах має свій власний орган місячник "Фрам" і тижневник "Сториклокан", котрий є найбільше відвічальний за радикальний дух руху серед молодіжи.

2.000 зорганізованих жінок соціалісток піддержують свою газету "Моргонбрис".

В Швеції повстало чимале число соціалістич Народних Домів — Фолькеісгус — і парків, що вартують 6 мільонів корон.

Робітничий юнійний рух в Швеції як й в усіх скандинавських краях, працює в згоді з соціалістичним рухом.

В 1913 р. Головна Федерація мала 93.600 членів; тепер — має 150.000.

Шведський кооперативний рух кріпшає з року в рік. Роспочавшись в 1889 р. з кількох незначних організацій, "Кооперативна Федерація" в 1909 р. мала 391 відділи і 65.652 членів.

Від 1909 р. кооперативна торгівля подвоїла ся, а число членів зросло до 146.800.

Шведські кооперативи теж працюють рука в руку з Партією і видають велику часть своїх доходів на соціалістичну пропаганду.

Секр. партії: Gustaw Moller, Stockholm.

РОСІЯ.

Росія зі своєю величезною територією представляє мішанину сучасного промислового і чисто хліборобського життя.

Ніякий соціалістичний рух на світі не коштував стільки людських жертв що в Росії; нігде робітнича кляса не зносила стільки переслідувань і гнету що в Росії.

В перших початках революційного руху російського пролетаріату сотки провідників, котрі вийшли з просвічених верств середньої кляси — зістали замордовані; тисячі заслані на Сибір; і навіть й тепер, коли Соціал-Демократичну партію признано як легальну політичну партію, з її представителями в Думі, за приналежність до партії сурово карають. Брутальні переслідування роблять організацію і пропаганду секретними і секретність родить рух розпорошеним на кілька окремих груп. Лишень в 1910 р. сталось можливим зєдинити існуючі соціал-демократичні сили. Інтернаціональні Соціалістичні Конгреси узнали три окремі соціалістично робітничі партії: **Партію Соціалістів-Революціонерів, Соціал-Демократичну Партію і так звану "Партію Трудовиків.** Остання являєть ся представницею селян. Вона повстала перед вибором до Першої Думи і мала гарний успіх завдяки своїй півкомуністичній програмі і ясній постановці аграрного питання відпо-даючого інтересам мужицтва.

Вона вибрала 104 послів до Думи але при слідуючих виборах вона втратила ґрунт і тепер в четвертій Думі вона має лише 10 послів.

Партія Соціалістів-Революціонерів, котра теж

грала важну роль при перших виборах до Думи, втратила також чимале значінє переважно через те що вона й далі сприяє терористичним методам боротьби, подібним до анархосіндікалістських методів в західній Європі.

Робітничою партією найбільшої ваги і значіння є Соціал-Демократична Робітнича Партія з її кількома відмінними фракціями і національними групами.

Тяжко усталити силу російського соціалістичного руху після числа. Вибори до Думи лиш являють ся певного рода жерелом після якого можна судити про число соціалістичних голосів. Та нема сумніву, що Соціялісти контролюють більшість промислового пролетаріату і що постійно зростаюче число бідніючих мужчин і жінок середньої кляси добачує в соціалістичнім русі єдину свою надію і отверто прилучують ся до соціалістичного руху.

В шістьох найбільших Російських містах, робітники з кожного з яких мають право вибирати послів до Думи, всі з шістьох вибраних послів були Соціялісти. До сего додано в 1912 р. 8 соціялістів котрі зістали вибрані при помочи голосів середньої кляси, часто голосами поневолених народів Росії, де найбільше культурне населене голосувало на Соціялістів.

Коли четверта Дума розпочала першу сесію засідань в 1912 р. то в ній була соціалістична група з 13 послів, до якої треба додати й послів польської Соціалістичної Партії вибраних Варшавським пролетаріатом.

З Трудовою групою (10 послів) соціялісти становили ліве радикальне крило Думи

Соціялістичні послы використовували всяку нагоду аби казати правду правительству і капіталістичній клясі.

Переслідування, які були їх нагородою за правду, зросли до неімовірних розмірів коли по вибуху війни показалось, що величезна більшість Російської Соціал-Демократії сталась більше гострою як колиби то не було в поборюваню політики правительства і цілої Думи.

Соціал-Демократи в Думі 8 серпня 1914 р., коли предложено Думі голосувати воєнні кредити, висловили свою позицію в деклярації, котра пятнувала правительство за його імперіялістичну політику і висловила потребу інтернаціональної солідарности робітництва цілого світа. Після сеї деклярації Соціал-Демократи полишили Думу за ними послідували й послы Трудової групи.

Послы сих партій не були присутні коли голосувались воєнні кредити.

В скорі після сего царське правительство найшло нагоду відплатитись щирим оборонцям пролетарських інтересів і п'ятох з них: Петровського, Муранова, Бадаєва, Самойова і Шагова арештувано під тим претекстом, що ніби вони належали до тайного товариства, метою котрого було викликанє бунту. Всіх їх заслано на Сибір.

Велика більшість Соціялістичного пролетаріату є проти війни.

Коли заведено воєнно-промислові комітети, і і росписано вибори до Центрального воєнного Комітету, то вислано було запит Петерсьбурським

робітникам, чи вони хочуть або ні взяти участь в тих комітетах.

Вибори показали, що заледво 35 проц. заявили своє бажанє взяти участь в комітетах.

З 200 електорів, котрі зістали вибрані 225.000 голос., 91 відмовились голосувати, так що вибори не могли відбутись і воєнно-промислові комітети лишились без робітничого представництва.

Величезні страйки вибухали в Петрограді, Москві і на Кавказі, декотрі з яких й досі не полагожені. Найбільше вибухали вони на амуніційних заводах.

Соціалістична преса обмежуєть ся одною газетою "Наш Голос", котру видають так звані меншевики. Орган більшовиків "Утро" закрито зараз по заложеню його.

Окрім головної організації Соціал Дем. Роб. Партії є ще великі національні групи котрі належать до сеї партії: Литовська і Лотишська Соц. Дем. Партії і Жидівський "Бунд", сприяють позиції, зайнятій соціал-демократичною групою в Думі. Сі організації є доволі сильні і мають великий вплив на пролетаріят своїх територій.

Ціммервальдська Конференція одобрена Центральним Комітетом Соціал-Демократичної Робітничої Партії, організаційним комітетом партії, Партією Соціалістів-Революціонерів, головною Жидівською Робітничою Федерацією Литви, Польщі і Росії, всіма трома польськими соціалістичними партіями.

Російський робітничий юнійний рух й до тепер не має центральної організації. Він був підрахований підчас революції 1905 р. і тоді було вже

652 юній з приблизним числом членів — 246.000. В 1910 р. число юній зросло до 750. В 1912 р. фабричні інспектори рапортували що 2032 страйків було в тім році, в яких брало участь 725.491 робітників.

З загального числа страйків 1.300 носили чисто політичний характер.

Юнійний робітничий рух, о скільки він не належить до так званої "жовтої" категорії, являється жертвою неустанних і безпощадних переслідувань правительства, і непочисленні організації і промислові юнії закривають ся рік річно провінціальними царськими сатрапами-губернаторами, повітовими начальниками і т. д.

Тисячі юністів арештувано і кинено до тюрем або просто викинено на вулицю; активність робітничих юній знижена до мінімуму і відображено навіть право на страйк.

Нові робітничі юнії рідко, а подекуди й зовсім не зареєстровують ся. Проте всеж таки юнійний рух пустив сильне корінне і буде рости далі, як політичне тиранство зістане усунене. 18 августа 1914 р. зорганізовано в Петрограді **"Кооперативний Комітет**, аби дати існуючим кооперативним організаціям більшу пляновість і силу підчас війни.

В грудни 1915 р. комітет поліція розвязала, ссилаючись на те, що ніби комітет послугував ся нелегальними революційними методами.

СЕРБІЯ.

Робітничий рух в Сербії є слабкий з тої причини, що країна мало розвинена промислово а

спеціально ще й з тої причини, що зусилля зорганізувати сільські елементи скінчились невдачно.

Але про те Сербська Демократія, подібно як й інші Соціал-Демократії Балканського півострова, була і є вірна принципам Інтернаціоналу.

Соціал-Демократична Партія Сербії взяла чинну участь в політичній життю краю вперше при виборах в 1904 р. голоси її збільшились до 3.133, в 1910 р. до 9.000, в 1912 р. до 25.000 в 1914 р. і до 30.000. В 1912 р. товариші Лапчевич і азлярович зістали вибрані до парламенту. Лапчевич виголосив промову в Скупщині в жовтню 1912 р. котра спричинила великий рух за згашенням антагонізму між Балканськими народами стремлячими зорганізуватись в Балканську Федерацію.

Коли в маю 1913 р. сербський премєр Пашич виголосив промову проти Болгарії, Сербська Соціал-Демократія голосно запротестувала перша проти того, і представила плян Балканської Федерації. В Маю 1914 р. зараз по закінченю другої Балканської війни, відбулась Конвенція Сербської Соціал-Демократичної Партії в Белграді де принято одноголосно резолюції, в присутности делегатів висланих Болгарською Соц. Дем. П., про мирне співжиття між Сербією і Болгарією. Болгарський тов. Саканов одержав сердечне прийняє. Коли вибухла європейська війна в августі 1914 р. два соціялісти в Сербській Собранії голосували проти війни і проти воєнних кредитів. Лапчевич заявив що відвічальність за війну спадає на капіталістів всіх націй з одного боку і з другого на правительство Сербії, котре толєрувало інтриги

такої чорносотенної організації як Народна Обрана.

Ся промова так само як й соціалістичних послів привела до сильних атаків з боку всіх партій, а соціалістів правительство почало звірські переслідувати.

Війна знищила як політичний так й промисловий робітничий рух.

Найбільше звісний сербський теоретик глибокий мислитель і великий учений, Тузович, впав. Партійні газети позакривано одна за другою після безчисленних переслідувань і конфіскації. Остання газета, що найдовше вдержалась, був партійний орган "Радніцкі Новини." Партійні відділи і робітничі юнії заперестали існувати.

Знамените діло dokonane шістьома членами Белградської мійської Ради з партійними секретарями Лукою Павичевичом і Міланом Драговичом на чолі, котрі змусили Белградське правительство асігнувати з державної каси, фонди для 25.000 людей котрі опинились в Сербській столиці в крайній нужді. Малі средства мійської каси Белграду але при систематичній праці тих товаришів уратувано сербський пролетаріят від голоду.

Робітничий юнійний рух наскрізь перейнятий клясовою свідомістю і носить характер соціалістичний.

В липню 1914 р. до юній належало 14.300 членів.

Центральна організація знана під іменем генеральної Федерації.

В 1913 р. відбув ся цілий ряд страйків, кот-

рі причинились в великій мірі до скріплення робітничого руху Сербського пролетаріату.

Сербська Соціал-Демократична Робітничка Партія прилучилась до Ціммервальдської Конференції, прийняла ухвали її і була репрезентована на обидвох засіданнях конференції.

Секретар С. Д. Р. П. **Popovitch, Belgrad, Serbia**

КАНАДА.

Канада з її обширною територією хоча й досі дуже рідко заселена, але вже сей один факт ставить її в ряди найбільших хліборобських націй. Вона правдиво називається шпихлірем світа. Канадійське правительство і велике число організацій провадили енергічну еміграційну кампанію, наслідком чого заманено тисячі робітників до тої "обіцяної землі" не тільки з Європи, але й зі Злучених Держав північної Америки.

Ся іміграція причинилась до зросту промислових центрів в певних частях Канади, так що деякі з тих центрів тепер дорівнують великим промисловим містам Америки.

Сталось неминучим, що промислові робітники котрі прийшли до Канади не з англійської землі, мусіли вносити в канадійську політику чимало невдоволення і не довірень двом старим політичним партіям. Се й привело до заснування соціялістичної організації.

В 1890 р. в Канаді були відділи Американської Соціялістичної Робітничої Партії в Монтреалі, Торонто і в Вініпегу. Незадовго перед роздвоєнням Соціялістичної Роб. Партії в Злучених Дер-

жавах в 1899 р. зістала зорганізована Канадійська Соціалістична Ліга, але тоді найшлося чимало незадоволених з метод боротьби і тактики С. Р. П. В дуже короткі часі зорганізовано 60 Ліг в провінції Онтеріо, а опісля, два роки пізніше, зорганізовано Соціалістичну Партію Брітш Колумбії.

В 1905 р. всі існуючі в Канаді соціалістичні організації злучено в Соціалістичну Партію Канади.

Газета "Ді Вестерн Кларіон" була тоді партійним органом.

Шлях канадійської партії показався тернистим, бо робітничі юнії майже в цілості є прихильницями старих капіталістичних партій, котрі надгороджують їх тим, що часом дають кільком юнійним провідникам певні уряди.

Але партія всеж, не дивлячись на се, прогресувала, як от показує нижче подана табличка:

Рік	Члени
1903	3.507
1907	3.670
1908	8.697
1909	9.688
1910	10.929
1911	15.852
1912	15.857
1913	17.071

Канадійські соціалісти й досі ще не спромоглися вислати представителя до Домініального Парляменту, за те в 1909 р. вибрали до провін-

ціальної ради товариша О. Бріяна з Алберти і т-ша Ріга з Манітоби в 1915 р.

В 1911 р. повстала друга соціалістична партія, — Соціал-Демократична Партія Канади, котра в січні 1915 р. мала 230 відділів, 82 в Онтеріо, 46 в Брітіш Колюмбії, 45 в Алберті, 20 в Саскачевані, 28 в Манітобі, 8 в Квебек, о один в Новій Скотії; загальне число членів — 5.380.

Три роки тому назад партія мала кілька тижневників і місячників в англійській і иньших мовах.

Тепер лиш виходить одна газета "Ді Форвард"; вона є офіційним органом Партії. Ся партія пристала до Інтернаціоналу в 1912 р., а соціалістична партія й досі не має звязі з Інтернаціоналом. При провінціальних виборах в Онтаріо в р 1914 Соціал-Демократична Партія одержала 6.000 голосів (14 кандидатів) і при муніципальних виборах в Вінніпегу партія одержала 2.000 голосів на свого кандидата проти 2.500 голосів, відданих на кандидата Ліберальної Партії і 3.000 голосів — на кандидата партії Консервативної.

Загальний робітничий рух в Канаді стоїть під великим впливом Американської Федерації Праці. Се й є причиною, чому Робітничя Партія, заложена робітничими юніями, розвивалась чимало повільнійше ніж в Англії і Австралії.

Національний рух канадійського робітника пересяк ся так званим диктаторством американських лідерів, і тому, противить ся чистому здоровому робітничому рухови.

Робітничя Партія вибрала одного депутата,

Мана до Домініяльного Парляменту, а другий зі-
став вибраний яко Ліберально-Робітничий член.
Канада має разом 166,163 юністів, 104.482 з яких
є злучені з Американською Федерацією Праці;
23.813 належать виключно до Канадійських Юній.

Робітничі юнії мали в

Році	Членів
1911	133.132
1912	160.120
1913	175.799
1914	166.163
1915	143.343

Війна відбилась дуже шкідливо на робітни-
чим русі Канади.

ЯПОНІЯ.

За февдалізму в Японії були лише чотири
кляси: "Самураї (жовніри) рільники, робітники
і купці. Робітничий рух в теперішнім сенсі того
слова, не істнував в Японії до Хінсько-Японської
війни 1894-95 р.

Побіда над Хінами і одержанє відшкодованя
дали великий товчок до розвитку промислу і кон-
секвентне збільшенє робітників дало почия до
робітничих заворушень і страйків.

Перед тим були Японці, котрі студіювали ро-
бітничі рухи в Европі і Америці і котрі пробу-
вали заінтересувати японських робітників тим,
але вони не мали тоді успіху, бо се були чужі
доктрини, доктрини західного світа, і, крім того,

ні один з тих японців не був робітником — всі були інтелігенти.

Правдивий робітничий рух в Японії розпочався в літі 1897 р. Зорганізовано тоді товариство із різних робітників, переважне число становили між ним друкарі і залізничні робітники.

Се сталось кілька місяців зараз по зорганізованю юнії залізничних робітників в Токіо, котра швидко здобулась на 1000 членів. Друкарі послідували приміру залізничних робітників і заложили свою окрему юнію. В зимі 1898 р. зістала зорганізована на Ніпонській залізній дорозі юнія кочегарників і машиністів з більше як 1000 членів. Се була перша юнія, що повстала в наслідок страйку.

Кілька тисяч робітників вийшли тоді на страйк, і се був перший, систематично перепроводжуваний страйк в Японії.

Страйкери добились всього що хотіли. Ся юнія тепер має біля 10.000 єн страйкового фонду, має шість тисяч членів належачих до 42 відділів, розкиданих по цілій Японії.

Вона виплатила в протягу минувших чотирох літ більше як 8.000 єн яко посмертну, страйкову і хоробну запомогу.

Вона видає в Токіо двомісячний орган "Робітничий Світ."

Друкарська юнія теж має свій місячний орган.

З 1895 по 1899 р. р. в Японії почався початок дуже обіцяючого робітничого руху. І він дійсно розвинувся тоді. Але скоро політичне положення в краю змінилось. В 1900 році видано но-

вий імперський закон, котрий відразу став ся величезною такою для дальшого розвитку робітничого руху.

Історія **Соціалістичного руху** в Японії носить сліди переслідувань і заборон.

Започаткований в 1899 р. кількома молодими людьми в Токію, спочатку він носив просто науковий характер, се був дискусійний кружок кількох одиниць котрі запізнались з Соціалізмом під час свого побуту в Європі або Америці.

Місячні мітинги відбувались в церкві. Се змінилось тоді як юнія залізнодорожних робітників на своїм річнім мітингу прийняла резолюцію про прийняте соціалістичних принципів до своєї програми. Дискусійний кружок, що зібрав ся на мітинги в церкві, так зрадів, що постава ся оснувати формально **соціалістичну Партію** і саме в майськїм числі газети "Робітничий Світ", в 1901 р. надруковано маніфест і партійну програму.

Але ся партія не довго прожила.

Правительство розвязало соціалістичну партію, її орган і чотири не соціалістичних щоденних газет в Токію, котрі надруковали маніфест Партії. Соціалісти заложили тоді Соціалістичне товариство і почали просвітну роботу. Вони відбували регулярні місячні агітаційні мітинги, на котрих завжди було чимало слухачів; за вступ брали по 10ц. і в скорі в них повстав великий агітаційний фонд. Підчас Російсько-Японської війни соціалісти вели енергічну противоенну агітацію, і побільшили число членів до пяти тисяч мужчин і жінок.

Тепер вони видають тижневу газету, роспов-

сюднюють агітаційну літературу і устроюють мітинги по всім краю.

Але і тепер японські товариші мусять бути обережні і трактувати Соціалізм як наукове питання. Їм забороняють говорити про соціалістичний рух в Японії а тим більше в Європі і Америці.

В Японії існує й другий рід "робітничого" руху який піддержує правительство. Рух сей зоветь ся "Ю-ай кай" і його контролюють ріжні буржуазні реформатори, на чолі з Б. Зузукі, котрий був делегатом на конвенцію Американської Федерації Праці в 1915 р. Ся організація нараховує кілька тисяч членів. В серпню 1916 р. увійшов новий фабричний закон, дуже шкідливий для робітників. Після того закону фабрикантам вільно наймати до праці дітей на 14 годин в добу і приймати до роботи на фабриках малолітніх хлопців і дівчат.

ІТАЛІЯ.

Соціалістична Партія Італії з першого дня війни частково була одноголосна в поборюваню всякої спроби взяти участь в світовій війні. Кількаразово критикувано позицію Німецької Соціал-Демократії і отверто пятнувалось Австрійську Партію за піддержуване доктрини "Бургфреден" не роблячи виключеня й для парламентарних послів.

Також так само рішуче пятновано французьких і англійських соціалістів, котрі піддержували війну. Італійська Соціалістична Партія негайно і одностайно взяла участь в реорганізації інтернаціональних сил соціалістичного руху. Се була єди

на велика партія котра підписала і піддержувала стремління першої циммервальдської конференції.

Коли в 1912 р. офіційальні партійні організації виступали проти Тріполської авантури Бессолаті, один з найчастійших бесідників в парламенти, і Подрека, редактор впливової газети, "Л' Асіно", з двома другими послами, сприяли правительственній політиці, консеквентно, зістали виключені з Партії на Конгресі 1912 р. Партія тепер переживає кризу. З 38 послів, 16 вступили до **Партії Реформістів**, котра, хочай зискала чимало членства і здобула вплив в парламенті, одначе не зростає так швидко як соціялістична партія, яка тепер більше зєднана і більше сильна ніж коли би то не було.

Партія Реформістів, при реорганізації міністерства в маю 1916 р. успіла в посадженю Бісолаті і трьох других на міністерські крісла, де вони були найдикійшими і найришучійшими прихильниками війни.

Партія терпіла довго від частих непорозумінь і різниць в розуміню соціялістичних принципів і тактики, що й обясняє повільний зріст організації.

Різниці не були чисто політичного характеру. Боротьба між Промисловими юністами і Сіндікалістами в робітничім русі, мала важний вплив на партію. Слідуюча табличка показує зріст членства партії:

1900	...	...	...	...	...	19.000
1901	...	...	...	...	...	37.000
1904	...	...	...	...	...	45.000
1908	...	...	...	...	...	40.000

1910	...	...	...	...	...	30.000
1912	...	...	...	...	...	25.000
1913	...	...	...	...	...	37.000
1914	...	...	...	...	...	42.000
1915	...	...	...	...	...	49.000

Наслідки виборів представляють так:

Рік	Голоси	Посли
1892	26.000	6
1900	175.000	32
1904	320.000	40
1909	339.000	40
1913	960.000	59

В 1913 р. Реформісти здобули 200.000 голосів за своїми кандидатами і вибрали 21 представителів.

Перед тим як реформісти пірвали з партією було 29 соціалістичних послів в парляменті.

Промисловий рух ділить ся на дві протилежні групи, одна так звана група **реформістів**; друга, **Сіндікалістські організації**. Обі групи мають свої центральні організації.

"**Конфедеразіоне Дженерале ді Лаворо**" є старшою федерацією. Вона стоїть в близьких зносинах з соціалістичною партією і одобрює її позицію супроти війни, в той час як "**Юніон Сіндікало**", поборює всяку політичну акцію і добачує в загальнім страйку головну силу робітничої класи. Подібно французькій організації теж, вона була за вмішанєм Італії до війни і за "**Буркфреден**."

"Ді Конфедеразіоне Дженерале ді Лаворо" нараховувала 321.000 членів в 1913 р. перед тим як

вона втратила 63.000 членів в лиці залізничних робітників, котрі цілою своєю організацією вступили до Сіндікалістських центральних організацій.

А з того часу показав ся швидкий зріст її.

В 1914 р. під її прапором було 420.000 членів, тоді як "Юніон Сіндікале" нараховує в своїх рядах лише 120.000 членів.

Рух серед землеробів являєть ся важним фактором в житю загально італійського робітничого руху. Землероби зорганізовані в Національну Федерацию і нараховуєть ся їх до 165.000. Італія й досі має понад 10 мільонів хліборобів, проти пять мільонів промислових, фабричних робітників.

Від початку війни там почалось страшне зменшенє імїграції. В 1914 р. 245.000 осіб виїмігрувало до Європи, і 233.144 до Америки. В 1913 вони нараховувались в числі 319.132.

Число імїгрантів зменьшилось більше як на половину в першій половині року, коли вибухла війна. Сіцилія, Венеція і Ломбардо давала найбільше число імїграції.

Секретар Італійської Соціалістичної Партії:
C. Lazzari Via Del Seminario 87 Rome.

ХІНИ.

Колективістична ідея в Хінах є так стара як сама Хінська цивілізація — біля 4000 літ. Так що зовсім природно що соціалістична філзофія найшла свій ґрунт в тім краю. "Все людство" сказав мудрий Конфуцій "моє однакове тіло і однаковий розум". І тому все людство мусить почуватись однаково і ділати однаково."

Дійсний соціалістичний рух в Хінах — дуже молодий, бо розпочав ся він трохи більше як пять літ тому назад.

Він проявив ся в **Соціалістичній Партії**, котра жила і зростала не дивлячись на переслідування.

Була там также напів соціалістична партія, організація на десять літ старша ніж революційний соціалістичний рух, котрий під проводом Сун Ят Сена, мав характер **Національної Робітничої Партії** з чисто хінськими ідеалами, в замітнім контрасті до революційного, пролетарського характеру Соціалістичної Партії.

В 1911 повстала перша соціалістична організація і перша соціалістична газета "Соціалістична Звізда". Через три місяці сей рух, піддержаний першою Хінською Революцією, розійшов ся по цілих Хінах. Чимало соціалістів вибрано до парламенту ново заснованої Хінської Республіки.

Чанг Чі, президент першого Сенату, був соціаліст, котрий поберав освіту в Парижу і був там близьким приятелем Жореса. Ма Су, Сун Ят Сен редактор найбільш революційної газети "Хінський Републікан", котра виходить в англійській мові, є соціаліст.

В дуже короткім протягу часу повстало в Хінах 50 соціалістичних газет; повстало чимало без платних шкіл; Соціалістичні робітничі юнії і жіночі росли і розвивались, розповсюднено чимало соціалістичної літератури, а соціалістичні вандруючі театри обіхали цілий край.

І зовсім не дивниця, що правляча кляса, а особливо Ян Ші Кай, зрадник революції, котрий

покористував ся інтересами Хінського народу для осягнення своїх особистих цілей здобуття сили, -- мусіла тремтіти перед знаменним розвитком соціалістичного руху, і почали шукати средств до знищення його. Вони хопились ганебних способів переслідування: соціалістичні організації розв'язували; майно поконфіскували; провідників ув'язнено і многих страчено. Лише англійська головна квартира в Шанхаю спаслась від руїни.

Провідником соціалістичного руху був Кяег Канг Ху, професор Пекінського університету, один з тих що видавав кілька радикальних газет.

Після його власної заяви, він став соціалістом почасти завдяки книжці Бебля "Жінка і Соціалізм." Яко результат сего він агітував за школами для жінок.

Його перша соціалістична промова "Жінка і соціалістичний рух" проголошена в червні 1911 р. в Чі Кіянґ, зістала широко розповсюджена в формі летючок і спричинила перші переслідування соціалістів в Хінах.

Се также причинилось до основаня першого Соціалістичного Клубу в Шанхаю, котрий носив характер науковий; в нім 50 мужчин і жінок студіювали принципи соціалістичної філософії. Тимчасом розпочалась перша революція в Полудневих Хінах, в Нанкові.

3-го падолиста 1911 р. м. Шанхай опинилось в руках революціонерів.

Клуб переіменував ся в Соціалістичну Партію і негайно вислав організаторів в східні провінції Хін, газета "Соціалістична Звізда" почала виходити що дня і здобула велике число читачів.

краю.

Партія посідає власну друкарню і видає три газети: "Денну Соціалістичну Звізду", Тижневий Соціалістичний Бюлетень" і "Місячний Соціалістичний Бюлетень."

Між агітаційними листками і брошурами виданими партією, найбільшою популярністю тішився "Комуністичний Маніфест."

Крім того чимало відділів видавали свої власні газети так що всіх їх нараховувалось вже до 50.

Було теж біля 10-15 приватних соціалістичного характеру видань.

Поруч з соціалістичним рухом народжував ся і розвивав ся анархістичний рух, котрий приносив чимало клопотів партійним організаціям саме тоді як анархісти вступили в ряди партії і почали там пропагувати свої ідеї.

На другім партійнім зїзді дійшло до того, що соціалістичний рух очистив ся від анархістичного налету. Але часті непорозуміння соціалістів з анархістами приносили чималу шкоду соціалістичному рухови. Народилась також опозиція проти соціалістичної партії й в рядах буржуазійних. Рух трохи ослаб. Друга революція в липню 1913 р. прийшла вже за пізно і зістала потоплена в крові. Парлямент розв'язано і заряджено нові вибори після недемократичної методи.

Сотки соціалістів позбавлено життя і цілу партію яко легальний політичний чинник знищено. Але не дивлячись на переслідування, тисячі свідомих соціалістів провадять далі тайну агітацію.

Вони були найбільше важним чинником в за-

гадочній хоробі і смерті Ян-Ши-Кая в червні 1916 р. і скиненню його імперіялістичного правительства, а заведення на його місце чесної, конституційної форми правління, заведеної теперішнім віце-президентом Лі-Йан-Хунгом.

ПОЛЬЩА.

Соціалістичний рух в Рос. Польщі старший ніж в Росії. Він зродився в других частинах колишнього Полського Королівства, ось приміром в Кракові і Львові, де соціалісти завжди мали чималий вплив на тамошній соціалістичний рух. Се, правдоподібно, й є причиною, що Полський Соціалізм більше націоналістичний по своєму характеру ніж який иньший рух серед поневолених народів.

В частині Польщі приналежній під Росію є три соціалістичні партії. Соціал-Демократія Королівства Польського і Литви і радикальне крило Полської Соціалістичної Партії (П. П. С.) є частинами загально російського соціалістичного руху і як такі, працюють вони для прискішення Російської Революції, і з тим вяжуть справу визволення Польщі. Третя, найбільша частина П. П. С. тісно звязана з австрійською П. П. С., котра піддержує знані Польські Легіони і добачує в побіді Тевтонської сили здійснене своїх національних ідеалів. Розеднане в П. П. С. що відбулось більше як десять літ тому назад, зістало спричинене тим фактом, що прихильники старої (націоналістичної) визвольної програми стреміли навязати революційним організаціям тактику терору проти царського правительства.

Вони організували "замахи" на урядників і в тих замахках справді вбили кількох жовнірів. Ціла П. П. С. була відвічальна за сю тактику до 1906 р. бо ще й на девятім партійнім конгресі, центральний комітет і центральний орган, котрий був в руках теперішного лівого крила, піддержував ту тактику і боронив її проти атаків, що сипались з боку Соціал-Демократії. Але коли політичний масовий рух всього Російського пролетаріату дійшов до найбільшого щабля розвитку, показалося ясным, що ті атаки на твердині Російського правительства не були частиною пролетарської революційної боротьби. Тоді й настав зворот в П. П. С. в її частях.

При виборах, заряджених Німцями в Варшаві в червню 1916 р. націоналістичне крило П. П. С. зістало признане офіційальною політичною партією. Воно спромоглось здобути тоді 5.916 голосів і 2 місця в мійській раді, в той час, як Соціал-Демократія, котра була жорстоко переслідувана завойовниками здобула лишень 2.631 голосів.

Тепер тяжко зауважити **робітничу організацію** в Польщі. Але в Варшаві і Лодзі і в кількох иньших промислових містах, почали проявлятись зусилля до відновлення промислової організації. В Варшаві, в січню 1916 р. зорганізувано юнійну робітничу федерацію з робітників; каменярів, металістів, малярів і кравців.

Відкрито бюро праці і распочато просвітну роботу.

В теперішнім часі в Варшаві нараховуєть ся **9** робітничих юній, що визнають модерний, незалежний робітничий рух.

Услівя під якими їх приходить ся працювати, страшенно прикрі; нужда і терпіня робітничої кляси — невимовні. Промисл в Варшаві і Лодзі майже цілковито припинений, наслідком війни.

ШВАЙЦАРІЯ.

Швайцарська соціально-політична історія має деякі особливі прикмети.

Перше є, заведене республіканських інституцій, котрі в малих гірських провінціях (кантонах) являють ся взорцем демократичности; зновож другі багатші являють ся кублом олігархії і купців і великих землевласників.

Населенє, — широкі народні маси, були аж досі мужиками, дрібними землевласниками. Певні ручні ремесла (такі як годинникарство) довго практикувались в деяких кантонах. В иньших кантонах знов люди по найбільшости служили в готелях і ресторанах яко прислуга. Ні перші ні другі з них не представляли матеріялу здатного до робітничого руху, Лише в протягу останніх тридцяти літ, коли почато добувати електричну силу з водопадів, зросло велике число пролетарів, котрі становлять ґрунт під соціалістичну організацію такі вони зістали заложені соціалістами.

Нарешті, Швайцарія має велике число імігрантів — зарібників (з Франції, Німеччини і Італії) котрі не є горожанами краю.

Найстаршою політичною організацією робітничої кляси є "Грютлі Юніон", що повстала в 1838 р.

Спершу будучи потрохи радикально-демократичною, вона в 1878 р. прийняла засади соціалізм-

му а в 1901 р. вона вступила (задержуючи свою автономію) до **Соціал-Демократичної Партії**, котра зістала зорганізована під впливом марксизму.

Партія не занедбувала послугуватись ініціативою і референдумом, але успіхи її були незначні.

В 1903 р. вона поборола закон, обмежувавший свободу преси, а в 1906 р. реакційний виборчий закон; але її позитивні пропозиції про соціальні і робітничі права в багатьох случаях провалились завдяки голосам селян, торговців і служачих в готелях.

В 1902 р. партія здобула 55.000 голосів і вибрала сімох послів до Державної Ради. Її голоси підносились до числа 10.000 в 1905 р. і до 120.000 в 1911 р., коли то партія завоювала 15 місць. В осени 1914 р. її голоси ще збільшились і вибрано 18 соціалістичних послів (Державна Рада має біля 200 всіх послів). Партія має теж одного представителя в найвижчій Раді всіх стейтів. В 1912 р. було 212 соціалістів між 2907 членами в радах різних кантонів; з того часу, і навіть й під час війни, здобуто багато більше місць в різних громадських управах, в м. Берні, Цюриху і иньших.

В 1912 р. партія мала біля 23.000 членів, а в осени 1914 р. — 33.238.

Під осень 1915 р. число се впало до 29.585 переважно з причин безробітя. Дві партійні газети за час війни перестали виходити, але біля п'ятнадцяти виходять ще й досі.

Крім головної Соціал-Демократичної Партії є там Жіноча Соціалістична Федерація і Товариство Молодих Соціалістів, останнє має 2.000 членів.

Партійний зїзд в Аарау в падолисті 1915 р. одобри в Цїммервальдські резолюції і завізав пролетарїят всїх воюючих країв взяти революційну акцію для закінченя війни.

Федерація промислових юній, основана в 1882 р. мала 5.300 членів, в 1888 — 27.000, в 1903 — 70.000, в 1912 і понад 89.000 перед вибухом війни. Вона втратила 30.000 членів в протягу кількох місяців, але швидко нагнала втрату. Федерація працює в близькій гармонії з партією.

КООПЕРАТИВНИЙ РУХ.

Федерація Кооперативних Консумерів мала 230 відділів і 150.000 членів в 1911 р. — кождий один напять жителів республіки. Її оборот становив суму 6.400.000 в тім році, а оборот льокальних склепів був в пять раз більший.

Одна пята членів кооперативи припадає на Базельський кантон. Як партія так і юнії були дуже активні з самого початку війни — уряджували великі демонстрації для піддержаня інтернаціонального духа пролетарїяту; боролись за побільшенє заробітної платні; натискали на правительство аби воно помагало безробітним і не підносило цїн на житєві средства; поборювали мілітаризм й в решті старались піддержувати дружні зносини між соціялістами воюючих країн, та закликали їх до боротьби за мир.

ПОРТУГАЛІЯ.

Португалія довго була одною з найбільше не поступових країн в Европі; продажне лихе пра-

вительство, страшна бідність і темнота (83% неграмотних в 1909 р.) без релігійної свободи і лихо розвинений промисл — ото стан того краю.

Соціалістична Партія повстала в 1876 р. під впливом Ляфарга і других Іспанських Інтернаціоналістів.

Через 40 літ вона ледво животіла, зносячи гвалтовні переслідування і борючись з анархістичними тенденціями, зроджуваними відсталими економічними і політичними услів'ями.

Від часу скинення монархії в жовтню 1910 р., розділення церкви від держави в 1911 р. і при загальнім економічнім і духовім відродженю, вона зробила ліпший поступ.

В Конгресі є лише один соціаліст, Маносель Джос да Сільва, друкар з Опорто.

Партія мала около 1000 членів в осени 1910 р., але в 1913 число зросло вже до 3.300. В тім році партія здобула чимало місць в мійських радах.

Робітнича організація ограничуєть ся кількома містами і була під анархістичним впливом і проводом. Пізнійше юнійний рух почав зростати і прибирати характер соціалістичний. Перший загальний юнійний Конгрес відбув ся в 1914 р.

Підвишенє цін на житеві средства і безпорядочність в торговлі, викликана війною спричинила чимало страйків і голодових бунтів в Лісабоні і скрізь, що було "усердно" здушуване військовою силою.

Шестий річний зїзд партії в осени 1915 р., одобрил Ціммервальдські резолюції і вибрав т. т. Ногуєру і Сільву членами Інтернаціонального Соціалістичного Бюра і Антонія Франціска Перієра

редактором партійного органу "О' Комбет". Слідуючий зїзд має бути в Коїмбрі в 1917 р.

УГОРЩИНА.

В сій "вільній" нації, контрольованій "Лібералами", закони про організацію і збори до того реакційні, що не було змоги збудувати соціалістичну організацію.

Робітники, члени юнії, котрі бажали піддержувати соціалістичний рух, платили свій соціалістичний податок до спеціальної організації при юнії. Тому робітничі юнії є хребтом **Соціалістичної Партії**, бо без їх піддержки навіть найскромніша соціалістична організація немислима. І тому трудно определити число членства соціалістичної партії. В 1914 р. там було 61.300 членів. В 1913 р. там було 111,966 юністів; в 1914 р. число їх дійшло до 134.600.

Голосованє, в Угорщині, являєть ся привілеєм посідаючої кляси і поділене між великими февдальними землевласниками і ліберальними буржуями. Селянин абсолютно а промислова робітнича кляса майже цілком позбавлені політичних прав.

І все таки Соціал-Демократія з 136 представниками в ріжних громадських інституціях, здобула 85,000 голосів в останніх краєвих виборах, правда що не мала спромоги вислати представителя до парламенту. Але реакційний характер політичних обставин в Угорщині не значить зовсім що революційні змаганя неможливі.

Партія протягом більше як десять літ боро-

ла ся з подиву гідною енергією і завзятем за більшу політичну волю. Фактично се завдячує частим народним демонстраціям і протест мітінгам що адміністрація графа Тіши нарешті (1914 р.) змушена була взяти під увагу так звану реформу виборчого закону що, в дійсности звернуло політику в бік ліпшого.

Після нового виборчого закону, в містах кожний чоловік котрий має поза 30 літ житя, і може читати і писати, а крім того виповнити число иньших вимог, має мати право голосу.

В Будапешті, з понад 100.000 робітників в 30 літнім віку, на силу 40.000 підходять під вимоги закону, після якого вони мають право голосування. Тому робітничі голоси не важний фактор в політичнім житю Угорщини.

Угорщина теж має свою націоналістичну справу, хоча вона не доводить до таких конфліктів і непорозумінь як в Австрії.

Угри (Маляри) хоча вони не є в більшості між другими расами Угорщини, держать упривілейовану позицію, котрі перемогли й Німців, й Славян й Румунів і змусили їх організуватись як національні союзи.

Відношенє Угорської Соціал-Демократії до війни не може бути висунене офіціально перед світовий форум, бо там нема Соціялістів в Парляменті, а цензура старанно душила всі спроби критики правительства.

Преса і всі видання партійної екекутиви вказує що партія не сприяє з партійною більшістю ані Австрії ані Німеччині ані з партійною більшістю соціялістів союзних держав. В усякому разі

там не було "гармонійного співділення" між партійними і юнійними силами а "ліберальним" правительством.

Угорську партійну пресу становить денник в угорській мові п. н. "Непшава", тижневник в німецькій мові "Волкстіме", одна румунська, одна сербська і одна словацька газета і кілька льокальних соціалістичних газет в Касса, Пеце, Темесвар, Пошони і в Фюм (Італійська). Науковий соціалістичний орган "Соціалізмус" видаєть ся місячно.

В 1913 р. партія складалась з 66 партійно-робітничих юнійних організацій в Будапешті і 234 в иньших містах краю.

Угорський жіночий рух і рух між молодіжу заповідав ся дуже добре в останніх роках не тільки в промислових центрах, але й між сільським хліборобським пролетаріатом.

Робітничий юнійний рух, коли взяти на увагу не розвиненість державного промислу, є дуже добрий. В 1909 р. там було 85.266 членів; в січнію 1914 р. число членів зросло до 134.600 (110.300 мужчин і 24.300 женщин.) Число зорганізованих жінок зростало багато швидче ніж число мужчин. Зріст робітничого юнійного руху показуєть ся так

рік	членів
1901	9.999
1902	15.270
1903	41.188
1904	53.169
1905	71.173
1906	129.332
1907	130.332

1908	...	...	...	...	...	102.054
1909	...	...	...	...	...	85.266
1910	...	...	...	...	...	101.657
1911	...	...	...	...	...	110.432
1912	...	...	...	...	...	106.570
1913	...	...	...	...	...	111.966
1914	...	...	...	...	...	134.600

Замітна втрата членства в 1909 і повільний зріст з того часу завдячуєть ся кількарізовим промисловим кризам і періоду особливо брутальних переслідувань робітничих юній і соціалістів.

Організація землеробських робітників була особливо багатообіцяюча. Їм не вільно було організуватись аж до 1906 р. коли вони започаткували організацію з 13.814 член., котре то число зросло до 48.616 членів в 1907 р.

Пізніше, як сильний хліборобський страйк мало що не вибух, правительство на домаганє великих землевласників до того старанно і брутально почало переслідувати ті організації, що вони майже перестали зовсім існувати.

Кооперативний рух в Угорщині розвинув ся швидко в останнім десятиліттю. Великі кооперативні товариства існують на провінції в більших містах і кілька мануфактурних підприємств вибивають ся на що раз ліпшу дорогу в будуччині.

НОВА ЗЕЛЯНДІЯ:

Нова Зеландія вважаєть ся найпоступовішою країною в світі, яко земля *Socialisme Sans Phrase*, але там до 1912 р. властиво кажучи

не було дійсного соціалістичного руху.

Робітниче правління не було результатом організованого робітничого руху. Річард Седдон, котрий став головним міністром в 1893 р. був углекопом, а зівстав вибраний міністром і через 13 літ був на своїм становищі горячо піддержуваний робітниками.

Найголовнішими результатами правління Седдана було заведене примусової арбітрації для залягодження робітничих спорів з капіталістами, оподатковане великих землевласників після вартости маєтків, ухвалене закона про жіночу рівноправність і багато иньших.

В 1913 р. відбув ся конгрес робітничих органій в ціли реформації робітничого руху. В результаті сего повстала Федерація праці, організація для боротьби робітників на промисловім полію і Соціал-демократична партія для політичної боротьби.

На спільнім конгресі Федерації Праці Соціал-Демократичної Партії, котрий відбував ся в червню 1916 р. зорганізувано Нову Зеландську Робітничу Партію. Програма партії ставить своєю кінцевою цілю: "усупільнене средств і орудій вивтворю:"

ЧІЛІ.

В 1887 р. в Чілі повстала Демократична Партія, що складалась переважно з робітників і поділяла вона соціалістичні стремління.

В 1897 р. партія здобула два місця і нарешті в 1901 р. три місця. В 1906 р. вона післала шість

своїх кандидатів, але три опісля, по провіренню голосованя, не признано правними.

Під теперішну пору вона має до 80 представителів в мійських радах, а її голоси зросли до числа 18.000.

В 1912 р. Соціалістична Робітнича Партія вибрала свого представника до парляменту, але він не був послом через те, що відмовив ся присягати. Так що партія лишилась без парляментарної репрезентації, але за те вона розпочала енергічну просвітну кампанію і помагала зрости юній і кооперативних організацій. В 1915 р. Соціалістична Робітнича Партія відбула перший зїзд в Сант-Яго на яким ухвалено видавати партійний орган "Вангардія."

ПОЛУДНЕВА АФРИКА.

Заложене Робітничої Партії в Полудневій Африці при кінці 1909 р. показало многообіцяючи наслідки для робітничого руху в будуччині. В 1910 р. вибрано 4 представителів, а трохи опісля місто Іоанесбург стало майже наскрізь соціалістичне.

Але в скорі за тим почалась гірка боротьба між капіталом і працею, в якій правительство в особі генерала Луїса Бота взяла односторонну позицію.

Поставлено міліцію аби помагала капіталістам побідити робітників. Гострий конфлікт був в 1913 р. Правительство хопилось крайних мір і депортовано звідтам найактивніших робітничих провідників. Генеральний страйк на се був відповідю.

В Трансвалю, де страйковий рух був найсильніший, 23 з 25 вибраних послів були членами Робітничої Партії. Голоси Робітничої Партії були 26.108, Консервативної партії 12.305 а Націоналістичної 3.029. В Трансвалю Парлямент складався з 45 послів, так що Робітнича Партія через своїх представителів контролювала правительство. Як тільки вибухла війна то загальні перспективи для Робітничої партії при виборах в 1915 р. були дуже добрі, але війна спричинила роздвоєне руху. Провідник партії Кресвел котрий поїхав до Англії аби заобезпечитись помічу тамошніх соціалістів повернув назад зовсім не тим ким він передше був. Він став патріотом і пішов рука в руку з генералом Ботом "боронити вітчизну". Це викликало великий протест в тих членів робітничої кляси, котрі не признавали вооружної дружби між капіталом і працею. Споры привели вкінци до того, що 20 звісних діячів партії покинули її ряди. Між ними В. Андрюс, перед самими виборами виступив з партії. Сі товариші видали маніфест, в котрім вони заявили, що інтернаціональна солідарність важніша ніж побіда Великої Британії.

Замість сімох членів парламенту при нових виборах число зменьшилось до 4. Ані "майор" Кресвел ані Андрюс не зістали вибрані.

Інтернаціоналістичні антімільтаристичні елементи, під проводом Андрюса і Івана Джонса зорганізували Інтернаціональну лігу, котра зараз почала видавати свій орган "Ді Інтернешонал."

ЛАТИНСЬКА АБО ПОЛУДНЕВА АМЕРИКА.

Ані політичні, ані економічні услів'я не сприяли пролетарському рухови в Латинській Америці. Навіть як й модерний промисл подекуди трохи проявляв ся і розвивав ся, він переважно був в посіданю чужнців, з заграниці, і сей екзотичний характер капіталізму в тих країнах тамував нормальний розвиток пролетарського руху.

Народні маси не просвічені, живуть в нужденних обставинах, не ставлять високих вимог в житю і позбавлені політичних стремлїнь і аспірацій. Під ліберально республіканськими констітуціями, існуючими більше лиш на папері, в більшости стейтах, мала купка павуків — землевласників, купців і банкерів, держать власть в своїх руках, при всякій нагоді спродають природні багатства своїх країв Європейським і Американським капіталістам. Але прѣ те в останніх двох десятилітях Соціалістичний і робітничий рух все таки до якогось степеня проявив ся і здобув собі ґрунт.

АРГЕНТИНА.

Аргентина є на першім місци, завдяки найбільше розвиненій індустрії, а по части й тому, що до Аргентини наїхало чимало робітників з більше передових націй, переважнож з Німеччини і Італії.

Соціалістична Партія зістала основана в 1896 році.

Вона була репрезентована на Інтернаціональних Соціалістичних Конгресах і в Інтернаціональнім Соціалістичнім Бюрі від р. 1904, брала участь

в усіх загальних виборах, працювала для розвитку трейдуніонізму і за заведення робітничого права.

Почавши 143 голосами, вона достигла 257 голос. в 1904 р. і знов те саме число в 1909 році завдяки своєму протесту проти нахабного поводження страйків, а ще більше почала впливати завдяки агітаційній турі тов. Жана Жореса 1911 р. Її голоси зростали до 3.500, до 5.200, до 7.000 а в 1912 р. число голосів зросло до 23.000 соціялісти вибрали двох своїх послів.

В 1913 вона здобула два місця більше в Сенаті. В 1914 р. вона ще побільшила свою репрезентацію до сенату посилаючи туди 9 послів партія дістала тоді 40.000 голосів.

Партія мала 4.000 членів в 1912 р. і з того часу число членів значно збільшилось,

Секретарем партійним є Антоніо де Томас а партійним органом є газета "Вангардія" що виходить в Буенос Айрес, окрім не виходять ще 10 тижневих газет.

Юнійний рух й досі слабкий, будучи розділений на анархістичне, проти-політичне крило і соціялістичне.

Кооперативний рух не дуже сильний.

В Липню 1915 р. партія мала свій десятий зїзд, на котрім вона ухвалила скликати в 1916 р. зїзд робітничих організацій, цілої полудневої Америки, котрі признають ідеї інтернаціоналізму.

БРАЗИЛІЯ.

В Бразилії робітничий рух існував якийсь час між численною іміграцією в містах: Ріо-де-

Жанейро, Сао Пауло і в Багія; виходила там італьянська щоденна соціалістична газета "Аванті" і німецька тижнева "Форвартс". Пізнійше кілька туземців, говорячих португальською мовою захопились соціалістичним рухом і в 1916 р. повстала там Соціалістична Партія з 4 відділів поза винятками вижче містами; та партія мала газету писану португальською мовою; а виходила вона в Сао Пауло.

УРУГВАЙ.

Уругвай є найменшою і в многих случаях найбільше поступовою з усіх полудневих американських республік.

Земельна власність широко розтягнута і се зміцнило сентимент політичної демократії. Одна четверта населення живе в столиці республіки.

Соціалістичний і робітничий рух переважно централізується в тім місті.

Соціалістична Партія зістала зорганізована в 1905 р. В 1911 р. при помочи радикалів, вона вибрала проф. Еміліо Фругоні до парламенту. Партія має 500 добре стоячих членів і дві тижневих газети. Органом є "Ель Соціяліста"; виходить в Монтевідео.

КУБА.

В Кубі не багато соціалістів, а більше анархістів.

Зі зростом промислу від часу відділення Куби від Іспанії, Соціалізм і робітничі організації теж

зросли. Соціалістична Партія повстала в 1910 р. прилучилась до Інтернаціонального Соціалістичного Бюро. Головна управа містилась під ч. "86 в'яз Сан Радгаель, Гавана. Органом її є: "Соціаліста", тижневник.

ПОРТО РІКО

В Порто Ріко соціалістичний рух, під проводом Сантьяго Іглесіас і Едуардо Конде, появився негайно після анексії, і був репрезентований на першій зїзді Американській Соціалістичній Партії в Індіанополісі в 1901 р.

Сей гарний початок однак показався незрілим. Здецидований соціалістичний характер організації зник, оставляючи малий слід по собі в формі юнійного руху, звязаного з Американською Федерацією Праці. В 1908 р. всеж зістала зорганізована в Аресібо Робітничая Партія, котра прийняла принципи Соціалізму.

В марті 1915 р. відбулась перша Конвенція партії в Кайей, на якій 14 секцій були репрезентовані. На конвенції піднесено думку про прилученє до Америк. Соц. Парт.

На початку 1916 р. щось біля 20.000 робітників на цукрових плянтаціях вели уперту боротьбу за 8 год. робочий день і збільшенє платні. Поліція по звірськи загашувала страйк, ранивши і убивши чимало робітників.

ІНТЕРНАЦІОНАЛ МОЛОДІЖИ.

В кожній країні де соціалістичний рух завоював

своє місце, повстали й соціалістичні організації між молодіжю.

Деякі з тих організцій правда слабкі, але деякі займають немалозначні позиції на арені робітничого руху. Рух між молодіжю звичайно там сильний де сильний загальний робітничий рух.

Найсильніший рух є в Німеччині, Австрії, Швейцарії і Скандинавських країнах.

Перед війною Антернаціональне Бюро молодих соціалістів було в Відню, головою був Данненберг, оден з найбільше революційних людей австрійського руху. З 1913 р. організація молодих соціалістів мала свою квартиру в Цуриху, а секретарем був Люнсенберг. Організація видавала свій орган "Молодйй Інтернаціонал", котрий виходив раз на три місяці, і найголовнішим завданням своїм ставив приверненє інтернаціональної солідарности. Дня 4-го, 5-го і 6-го цвітня 1915 р. відбулася інтернаціональна конференція в Берні, (Швайцарія), на якій були делегати з Данії, Швеції, Італії, Росії, Польщі, Голяндії, Болгарії, Швайцарії і Німеччини.

Організація молодих соціалістів в Італії нараховувала перед війною в своїх рядах 10.000.

Війна розбила рух. Чимало з членів забрано до армії, а позісталих тяжко переслідувано. В Австрії війна теж пошкодила руху між молодіжю. Перед війною в рядах організації було 14,014 молодих соціалістів. 2,335 з них забрано до армії. Але ся втрата навернулась, бо вскорі вступило на їх місце 2,744 нових членів.

В Німеччині рух між молодими соціалістами, навіть перед війною мав великі трудности, бо закон

забороняв молодшим 21 року життя займатися політикою.

Загально партійні організації теж контролювали роботу молодих соціалістів. Тому там не помічалось між ними такої активності як де инде.

В Англії перед війною не було організації молодих соціалістів, але учні соціалістичних недільних шкіл доказали тепер, що вони знають як боротись за мир. Біля 500 з них ув'язнено за те, що вони відмовились помагати війні.

. . В Франції було кілька проб перед війною зорганізувати лігу молодих соціалістів, але й досі соціалістичний рух між молодіжжю там не сильний.

В Белгії, де був добре поширений і сильний рух між молодіжжю, вся соціалістична пропаганда стала неможливою наслідком німецької окупації краю.

В Голандії є дві течії соціалістичного руху так само як є там й дві соціалістичні партії. Ся обставина утруднює працю. Група зі своїм органом "Ді Юнг Соціаліст" має 300 членів, група що поділяє погляди С. Д. Р. П. зі своїм органом "Гет Юнг Фолж,, має 1.500 членів.

В Болгарії до організації молодих соціалістів належить 400 членів. Початки подібного руху заважаються тепер в Греції, Португалії, Румунії, Іспанії, Аргентині і Злучених Державах.

Найбільшим центром руху між молодими соціалістами, поза Інтернаціональним Соціалістичним Бюром в Швайцарії являється три скандинавські нації , Норвегія, Данія і Швеція.

В Норвегії є 6,200 членів в 120 секціях, котрі становлять найважнійший фактор в боротьбі з

мілітаризмом і опортунізмом.

..В Данії є 7,300 членів, в тім числі 1,300 дівчат.

В Швеції є 8.400 членів і та організація провадить завзяту боротьбу з націоналізмом і мілітаризмом.

Гарна робота молодих соціялістів фінів зістала брутально знищена російським правительством.

Секретар Молодого Інтернаціоналу:

A. Muenzenberg

Werdstr. 40

Zurich, Swizterland

АВСТРАЛІЯ.

(Кольонії: Вікторія, Нова Полуднева Валія, Квінсленд, Полуднева Австралія, Західна Австралія і Тасманія.)

Робітничий рух в Австралії з початку був засліплений капіталістичною політикою. Але як Семанський страйк, або вірнійше льокавт в 1890 р. показав потребу політичної акції з боку робітничої кляси, політичний розвиток пролетаріату Австралії, почав поступати вперед ще швидше ніж в самій Англії.

Робітничі юнії, котрі до того часу ,визнавали доктрину «що не має політики в юніях», взяли самі до будови політичних організацій в усіх стеях, і вскорі здобули силу, політичний вплив і значіне.

Австралійська Робітничя Партія без сумніву є соціялістична. Вона навіть більше радикальна ніж Бритийська Робітничя Партія і йде далі з сво-

їми теперішними домаганнями ніж Бритийська.

З другого боку, Робітнича Партія перевела важні політичні і економічні реформи, ось як на приклад, право голосованя для жінок, пенсії для старих, закон про мінімальну плату і добилась початків державного соціалізму в формі удержавлення великих промислів і корпорацій. Зріст Робітничої Партії Австралії був незвичайно швидкий. Нисше слідує статистика показує як в стейті і в цілім краю число послів зростало з року в рік.

Федеральний Парлямент:

Рік	Сенат		Разом
	Роб. п.	Не роб.	
1901	8	28	36
1903	14	22	36
1906	15	21	36
1910	23	13	36
1913	29	7	36
1914	31	5	36

Палата Послів:

Рік	Роб. п.	Не роб.	Разом
1901	16	59	75
1903	25	50	75
1906	26	49	75
1910	42	33	75
1913	37	38	75
1914	40	35	76

В 1914 р. Робітнича Партія здобула

1,040.000 голосів, а неробітничий кандидат всего 933.000. Австралійська Робітничка Партія сталась найбільше радикальною за два роки війни і через те при виборах в вересню 1914 р. стратила велике число голосів середньої класи і фермерства. Робітничка преса в Австралії тяжко розвивається. Робітничий рух репрезентується кількома органами, найголовнішим з них є «Ді Австраліян Воркер», виходить в Сідней, а друга газета «Ді Квінсленд Воркер», виходить в Брісбейн, крім того є три денники і кілька тижневників, крім згадуваних. Австралійський робітничий рух хоч й давно існує, але сильним і впливовим стався він лише в останнім десятиліттю.

УКРАЇНСЬКА СОЦІАЛІСТИЧНА ФЕДЕРАЦІЯ.

Соціалістичний рух між українськими робітниками в Америці не має за собою довгої історії. Всього пять — шість років як появились перші прояви соціалістичного руху на заході (стейт Мічіган) де повстав перший соціалістичний відділ український в Деттройт, Міч.

З того часу соціалістична думка стало почала простелювати собі шлях до ширших робітничих мас, роспорошених по різних промислових центрах Америки і тепер вже соціалістичний рух між українськими робітниками доганяє рух існуючий між иншим виходцями з Європи.

Успіх в дальшій поширеню соціалістичного руху треба приписати неустанній праці Тимчасового Організаційного Екзекутивного Комітету, вибраного членами першого відділу і соціалістичній газеті "Робітник", започакованій членами

першого соціалістичного відділу в Детройт в р. 1914.

Слаба з початку, удержувана горсткою членів першого відділу газета згодом почала зацікавлювати все ширші і ширші круги порлетарські. Неустанна агітація комітету на сторінках газети, відозви, поклики, зробили своє. Робітництво прокинулося і почало горнутись в соціалістичні ряди. Не пройшло й року часу від заснування комітету і газети як повстало вже 8 відділів з загальним числом членів в тих відділах 202. Явилась потреба прилучити ті відділи до загального американського соціалістичного руху.

Дня 6-го мая 1915 р. Тимчасовий Організаційний Екзекутивний Комітет вніс просьбу до Національного Ком. Соц. Пар. про прийняте існуючих відділів як Української Федерації Соціалістичної Партії.

Прохання зістало увзгляднене і Національний Ком. на засіданю дня 5-го — 8-го червня 1915- прийняв існуючі відділи як Українську Федерацію Соціалістичної Партії.

Зараз по тім вислано організаторів і зорганізовано 10 нових відділів. В осени 1915 р. відбулася перша конвенція Федерації в Клівленд, на якій вироблено пляни дальшої організаційної роботи і вибрано сталий Екзекутивний Комітет.

По конвенції праця пішла ще лучше вперед. Вислано знов обіздних агітаторів і організаторів, котрі зорганізували декілька нових відділів. Загальне число відділів при кінці 1916 р. було 40.

Число членів в відділах після звітів секретарів
950.

Федерація весь час видає свій тижневий орган "Робітник", який з 12 цвітня 1917 р. почав виходити щодня. Орган виходить в Клівленд, О.

КОЖДИЙ РОБІТНИК ПОВИНЕН ЧИТАТИ
ЩО ДНЯ КРІМ ДРУГИХ ГАЗЕТ,
СВОЮ РОБІТНИЧУ ГАЗЕТУ

„РОБІТНИК”

Предплата:

В Злучених Державах і Канаді

На рік	\$4.00
На 1/2 року	\$2.25
На 3 місяці	\$1.50

В місті Клівленд

На рік	\$6.50
На 1/2 року	\$3.75
На 3 місяці	\$2.50

Ціна поодинокого числа в Клівленд і в
інших містах Злучених Держав
та Канади 2 центи.

ГРОШІ ПОСИЛАЙТЕ ЧЕРЕЗ «МОНЕЙ
ОРДЕР» НА АДРЕСУ:

„ROBITNYK”

2335 W. 11-th Street Cleveland, Ohio

УКРАЇНСЬКІ РОБІТНИКИ
ЧИТАЙТЕ

„Робочий Народ“

ОРГАН УКРАЇНСЬКОЇ СО-
ЦІЯЛ-ДЕМОКРАТИЧНОЇ ПАР.
ТІЇ В КАНАДІ.

ПЕРЕДПЛАТА:

В Канаді \$1.50
За границю \$1.75

Адрес:

„Robotchyj Narod“
BOX 3658
Winnipeg Man. Can.

ЦІНА 40 ЦЕНТІВ
